

VZDĚLAVACÍ
KNIHOVNA KATOLICKÁ.

POŘÁDÁJÍ:

Dr. JOS. TUMPACH. * Dr. ANT. PODLAHA.

—•• Se schválením ••—

nejd. kníž. arc. Ordinariátu v Praze ze dne 22. května 1896 čís. 4884.

SWAZEK XXI.

SWAZEK XXI.

PRÁCE
VE SVĚTLE ZJEVENÍ BOŽÍHO.

V PRAZE 1901.

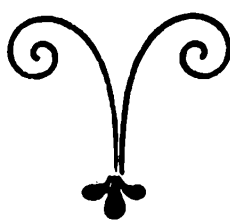
Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba.

PRÁCE

VE SVĚTLE ZJEVENÍ BOŽÍHO.

PODÁVÁ

Dr. RICHARD ŠPAČEK.

V PRAZE.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.
1901.

K sociologickým spisům, jež »Vzdělavací knihovna katolická« přinesla, řadí se tímto pojednáním o »práci ve světle zjevení Božího« nová stať z téhož oboru. Podotýkájíce, že práce tato opírá se hlavně o spis Dra. Š. Webra: »Evangelium und Arbeit« (Freib. i. B. 1898), nadějeme se, že dostane se jí laskavého přijetí ode všech, kdož otázkám sociálním pozornost věnují. Doklady z Písma sv. uvedeny jsou zde dle schváleného překladu českého, vydaného v Praze r. 1857.

Pořadatelé „Vzdělavací knihovny katolické“.

ÚVOD.

V době nynější, kdy všechny základy a řády společenské se otrásají, potřebí více než kdy jindy stanoviti přesně základní pojmy a první podmínky lidské společnosti. Takovým základem, o nějž opřeno je lidstvo netoliko ve svém bytí, nýbrž i v blahobytu, jest práce. Pojímá-li se práce nesprávně, a šíří-li se o ní názory převrácené, které se potom i v život uvádějí, nesčetných škod se tu natropí, a mocný činitel v životě národů stává se místo blahodárného živitele bezohledným, ano nelidským tyranem. Kde správný pojem práce hledati třeba, není těžko uhodnouti; zajisté tam, kde dosaváde lidská společnost měla zřídlo zdravé, z něhož čerpala názory správné o povinnostech a úkolech svých. Zřídlem tím jest nauka Kristova anebo krátce evangelium Kristovo. ✓

Platí-li o obnově a blahodárné změně, Ježíšem Kristem na celém světě provedené, slova Písma: »Ejhle, učiním všechno novým,« nebude zajisté důvodu, proč bychom i práci správným výměrem vystihnouti majíce, nehledali tamtéž zásad a nauk příhodných. »Třeba nebyla bible, jak dí Riehl, učebnicí národohospodářství a blouznivci směrů různých — od rozjímavého poustevníka až do světoborného kommunisty — přece za to ji považovali a pravdu slov sv. Oldřicha: „Když se bible příliš tiskne, řine se z ní místo mléka krev“ potvrzovali, přece musí nauka v bibli Bohem zjevená učit, jak se žiti má mravně; a též v národním hospodářství přece třeba zásad mravních.«¹⁾

¹⁾ *Riehl*, Die deutsche Arbeit, Stuttgart, str. 196.

V evangeliu tedy třeba hledati a též jistě lze nalézt zásady, na nichž spočívá zdárná a užitečná práce; vždyť jen práce jest materiální příčinou štěstí a pokroku hospodářského. Kde jsou zdravé a spořádané poměry pracovní, tam se též celé společnosti dobře vede; kde však život pracovní je rozháraný, tam i na těle společnosti viděti nedostatky. »Práce jest základem lidského vývoje; lidské pokolení může býti považováno za jistý druh, který se tím od příbuzných druhů zvířecích odlišil, že si osvojil zvyk pracovati,« ¹⁾ dí do jisté míry správně nevěrecký spisovatel národohospodářský. Apologeta křesťanský souhlasí s výrokem předešlým, an dí: »Pramenem národního blahobytu, podmínkou veškeré pravé neodvislosti a svobody celého národa jest práce.« ²⁾ »Práce dodává celému národu zvláštního rázu. Prací svéráznou osvědčuje se národ národem; výsledky práce duševní, které významny jsou pro dějiny, jeví se národ kulturní velmocí mezi ostatními národy«; ³⁾ a jinde zase dí: »Duše národa prozírá z pojmův o práci jakož i z provádění práce. Proto možno tak dobře národopis studovati, když se práce národa zkoumá, jako nauka a dějepis práce v národopise nových a bohatých pramenů hledati má.« ⁴⁾

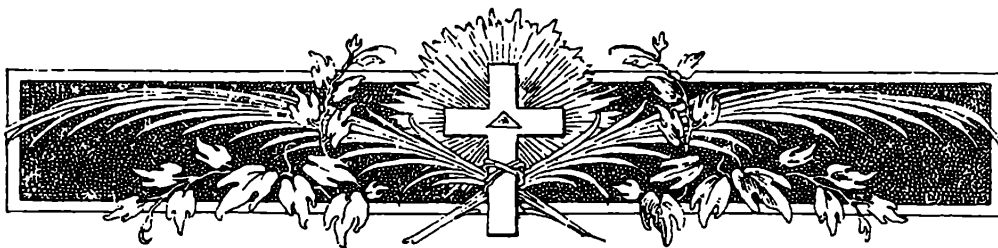
Čemu tedy učí evangelium o práci, této tak důležité a podstatné podmínce spořádaného národního hospodářství? Podporuje pokrok v práci tělesné a duševní? Umožňuje nauka evangelia o práci blahobyť a zámožnost? Tyto otázky třeba zodpověděti, aby bylo patrné, že evangelium Ježíše Krista, třeba mělo vezdy na zřeteli poslední cíl člověka, t. j. spásu duší, nikdy nezanedbává úkolu života lidského na zemi, ano že právě tento život pořádá dle zásad nejsprávnějších a nejužitečnějších.

Vznešené stanovisko, na něž Kristus práci povznesl, vynikne co nejpatrněji, když se nejprve vyličí zbědovaný stav, ve který práce pohanstvím dřevním i novodobým uvržena byla.

¹⁾ *Hertzka*, Die Gesetze der socialen Entwicklung. Str. 281.

²⁾ *Hettinger*, Apologie des Christenthums II., 3. 6. Aufl. S. 364.

³⁾ *Riehl*, Die deutsche Arbeit, st. 98. — ⁴⁾ Tamtéž str. 1.

I.

Práce mimo světlo Zjevení Božího.

Starověk pohanský měl o práci názory zcela jiné, než které křesťanská nauka hlásá a uskutečňuje. Znamení sociolog Weiss vyjadřuje tento pohanský názor o práci až příliš zřetelně, když dí: »To bylo, věru, nejhlubším stupněm ponížení lidského pokolení, když pohanský svět tvrdil, že práce je člověka nedůstojna a že ho činí otrokem.« ¹⁾ Potřeba práce se ovšem uznávala; dokladem toho až velmi přesvědčivým a smutným byl ohromný počet otroků, vši možnou práci zaměstnaných. Svobodní však členové pohanské společnosti státní nepovažovali práci za zaměstnání sebe důstojné. ²⁾ Názor tento o práci zavládl ovšem teprve v dobách pozdějších. Za dřevních dob pohanských bývalo tomu jinak. Tak u Hesioda i u Homera byla práce čestnou povinností a důstojným lidí úkolem. »Čím více však se požitky v Řecku rozmáhaly, kterých vzdělání všem, kteří se mu věnovati mohli, slibovalo, tím kratěji snažili se odbýti práci k životu potřebnou.« ³⁾ Tak již za Platona nebylo dovoleno občanům zabývati se průmyslem a řemesly, poněvadž prý všechna taková zaměstnání provozují se z nezřízené lakoty, jak Köstlin ⁴⁾ vykládá. I Aristoteles jest

¹⁾ Weiss, Apologie IV. B. 13. Str. 344. III. vyd.

²⁾ Viz Simon Weber, Evangelium und Arbeit, Freiburg im Br., 1898, str. 6.

³⁾ Hettinger, Apologie des Christenthums II. 3. S. 365. Aufl. 6.

⁴⁾ Ethik des klass. Alterthums (Str. 138.)

úplně na poli řeckých názorů, když své ideální občany vyloučiti chce z veškeré práce i orby. Veškera práce dle názoru jeho jest nectná a tomu, kdo se zabývá ctností, nelze prý přece žíti po řemeslnicku anebo po dělnicku. Pro takové nízké práce stvořena prý zvláštní třída lidí, otroci. Plutarch ¹⁾ pak chválí zákonodárství Lykurgovo proto, že bylo nejkrásnějším a nejšťastnějším zařízením, když Lygurg svým občanům co nejvíce klidu dopřál, an jim naprosto zakázal konati práci na výdělek. Herodot, ²⁾ otec dějepisu, vykládá, že tato nevážnost ku práci takovými autoritami vyslovená se daleko a široko rozmohla a hluboko zasáhla, ano i národy, jako Peršany, Skyty, Lydy a Thraky, nakazila. Co dělník, to všechno patřilo k nejnižším třídám, ovšem opovrženým. Že práce u Římanů v dobách dřevní republiky byla ve vážnosti, toho důkazem jest, že i od pluhu volali muže k otěží vladním. Komik latinský Plautus chodil na výdělek. Ano i za Horáce a Virgila tu i tam se o práci mluvilo s úctou. Tertullian však již za nutné uznával hájiti pracovitost křesťanů proti výtkám pohanským. Podle názorů římských orba ještě těšila se největší vážnosti, o čemž Cicero ³⁾ svědčí slovy: »Nihil est agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil libero dignius, t. j. nad orbu není nic lepšího, nic hojnějšího, nic sladšího, nic svobodného muže důstojnějšího«. O řemeslech, která za plat se konají, úplně jiný pronáší úsudek, říká: »Neslušná a bezectná jsou řemesla všechna, která se za mzdu provozují, a při kterých se práce a nikoliv umění platí; každá dílna řemeslnická jest něčím opovržlivým pro svobodného muže«. ⁴⁾ Stavitelství, velkoobchod a učitelský úřad jsou prý důstojným zaměstnáním jistých stavův. Že císař Domitian, vida upracované ruce příbuzných Páně, které si dal předvésti, tytéž opovržlivě propustil, jakoby to byli lidé bez všelikého významu, jest až příliš známo. ⁵⁾

¹⁾ Vitae parallelae (ed. Lipsiae 1864. vol. I. Lycurg. C. 24.)

²⁾ Histor. II. C. 167 sqt. ed. Stein Berlin, (1884).

³⁾ Cicero de officiis I. c. 42 ed. Heine str. 59.

⁴⁾ Tamtéž I. c. I. I. c. 42.

⁵⁾ Euseb. Hist. eccl. 3., 20.

Římské právo dělilo na základě těchto názorů o práci filosofi hlásaných práce na opera libera (zaměstnání duševní), jednajíc o nich dle zásad vyrčených o mandatum, a operae illiberales (opera servilia), jež přikazovalo tamtéž, kam patří conductio nebo locatio. Rozdílem tímto snižovala se práce při takých opera servilia (pracích služebních) a tak i pracovník i s tělem i s duchem na úroveň hmotného majetku. ¹⁾

Názory o práci dokonce ne o mnohem lepší měli Germáni dle svědectví Tacitova, ²⁾ kterýž vypravuje, že se jim sice lenost protivila a klid hnusil, za to lov a vojna byly jim ideálem zaměstnání mužného. »Nesnadno bys jich přemluvil, by půdu orali a na žně čekali. Zbabělým bylo by domáhati se prací v potu tváří toho, čeho lze za cenu krve získati.« Byť se hned z mládí Germáni otužovali, nečinili tak, by se stali ku práci schopnějšími; vždyť dle svědectví Caesarova žádné horlivosti orbě nevěnovali. Podobně se vyjadřuje tento římský vojevůdce o Gallech. Germáni i Gallové v tom se shodovali, že práci uvalovali na jiné, a to po domě ženám, v poli pak nevolníkům.

Zprávy o Lusitanech a Kantabrech jakož i Tartasských vyznívají v souhlasný nepříznivý soud o práci pro svobodného občana, kterouž prý třeba ponechati jedině otrokům. O Slovanech pak, zvláště Polabských, Döllinger dí, že nevyznačovali se ani tak bojovnou myslí, jako spíše klidnou prací hospodářskou nebo domácí.

Nemohl tedy zakladatel učení křesťanského aniž učení Jeho názory o práci, významu a ceně její od těchto národů, kterým světlo Zjevení Božího nezasvitlo, přijati a si присvojiti. Křesťanství přece od počátku bylo »náboženstvím práce«, jak dí Weiss ³⁾ ve svých dějinách — výrokem pak Gladstonovým ⁴⁾ »Umění, literatura, řádně prováděný průmysl, vynálezy

¹⁾ *Pesch H*, Lohnvertrag u. gerechter Lohn in „Stimmen aus M. Laach“ LII 22 n. *Dr. Šimon Weber*, Evangelium u. Arbeit. Str. 9.

²⁾ *Tacitus*, Germania C. 14.

³⁾ *Weiss*, Lehrbuch der Weltgesch. II. B. I. Hälfte S. 28.

⁴⁾ *Gutberlet*, Lehrbuch der Apolog. II. (Münster 1895) 322.

a obchod jsou zcela křesťanské; jedině v křesťanství spočívá nevyčerpatelná síla světovládné činnosti; křesťanští národové byli ode dávna a všude rozhodčími nad soudy národů nekřesťanských,« jest ráz učení toho ještě důstojněji vyjádřen a autoritou věhlasnou potvrzen. Ježíš Kristus, jako obnovitel řádu společenského vůbec, i o práci nové zásady světa vštípil slovem i příkladem jakož i ty, které ve zjevení starozákonném dány byly, obnovil a uplatnil jak slovy, tak příkladem svým. V duchu mistrově učili a působili apoštolé i církve po celou dobu trvání svého. Smutným však je, věru, úkazem, že mnozí moderní sociologové zásluhu tuto křesťanství upírají; že se tak děje ze zaslepenosti a zloby, to dotyčné výroky dokazují. Tak Hertzka již zmíněný nespravedlivě vytýká, an píše: »Tvrdí se ovšem, že ve společnosti moderní práce za čestnou a důstojnou prohlášena, a zvláště křesťanství sobě zásluhu tuto přisvojuje, jakoby názor antický; že práce zneuctívá, bylo odklidilo. Nemůže však býti většího sebeklamu — práce jest dosud hanbou jako před tisíciletími. U Řekův a Římanů byla práce hanbou pro člověka svobodného — u nás pak pro člověka vzdělaného, a to jest ten celý rozdíl.« ¹⁾ Na prvý pohled lze pochybený důkaz tento prohlédnouti. Kde je práce dnešní dobou zase hanbou, tam není tím vinno křesťanství, nýbrž převrácené názory o práci, které dotyčné křesťanské zásady popírají a novopohanskými se jeví. Vždyť i křesťanští sociologové doznávají, ²⁾ že »práce, na níž křesťanská civilisace a vzdělanost spočívá, jest právě tak opovržena jako v pohanstvu a stala se útvarem nového otroctví, trpká bída pak údělem jejím«; než není zuboženým stavem práce vinna víra Kristova, nýbrž duch nekřesťanský a nemilosrdný, na poli hospodářském vždy širě se rozhošťující. Dříve byla společnost křesťanská toho přesvědčení, že výdělek bez práce je člověka nedůstojným. Dnešní dobou zavládla společností touha, co možná

¹⁾ *Hertzka*, Gesetze atd. Str. 243.

²⁾ *Ratzinger*, Die Volkswirtschaft in ihren sittl. Grundlagen, 1881 Freib. Str. 311.

nejvíce bez práce vydělati, všechna pak zařízení společenská a hospodářská mají této snaze sloužiti.¹⁾

Výtka, kterou Hertzka křesťanství činí, jest však až příliš mírná, porovná-li se s výrokem: »Pravý kult chudoby a žebroty jest společným znakem i buddhismu i křesťanství« anebo »žebroví mniši středověcí jakož i dnešní žebrota v Římě jsou pravá křesťanská zařízení.« Výrok takový ovšem jen od Strausse²⁾ může pocházeti. Jako Strauss, tak i jiní přívrženci zásad moderních, nekřesťanských, pohlíží na křesťanství jako na nepřitele práce a pokroku.

Tak dí Ziegler³⁾: »Ježíš prohlásil práci na výdělek jakož i bohatství za bezcenné, ano škodlivé.« Když tak nespravedlivě, ano rouhavě vytýkají Ježíši Kristu, že práci nedal významu a ceny patřičné, ač Syn Boží nepřišel, aby si dal posluhovati, nýbrž aby posluhoval, t. j. pracoval sám, podobu služebníka přijav, nemůže nám ani s velikým býti podivem, že střely podobných výtek a útoků v témž jedovatém záští kalené a z téhož tábora vysílané i proti učení Krista jakož i proti církvi Kristově a ústavům jejím se metají. Dle Uhlhorna⁴⁾ jest prý lenost ve klášteřích posvěcena — a opět: »práce jest jen obyčejným křesťanům přisouzena; dokonalí nepracovali, ano celá ethika římská jest středověká. Chybí jí pravý mravní pojem o práci a majetku i pravý názor o pozemském účelu. Římská církev pěstuje žebrotu.«

Kdyby výtky tyto byly oprávněny, nehodilo by se křesťanství se zásadami svými pro svět a život pozemský, který má se vezdy pokrokem pravým vyznačovati; bylo by to i smutným svědectvím pro božský původ učení tohoto.

Třeba tudíž stanoviti řádný pojem práce jakož i poměr její k učení Ježíše Krista.

Práce znamenala a znamená námahu nebo napí-

¹⁾ Ratzinger, Die Volkswirtschaft, str. 353.

²⁾ Der alte u. der neue Glaube. 9. Aufl. Bonn. Str. 41.

³⁾ Geschichte der chr. Ethik (Strassburg 1886). Str. 69.

⁴⁾ Die Arbeit im Lichte des Evangeliums betrachtet. S. 18.

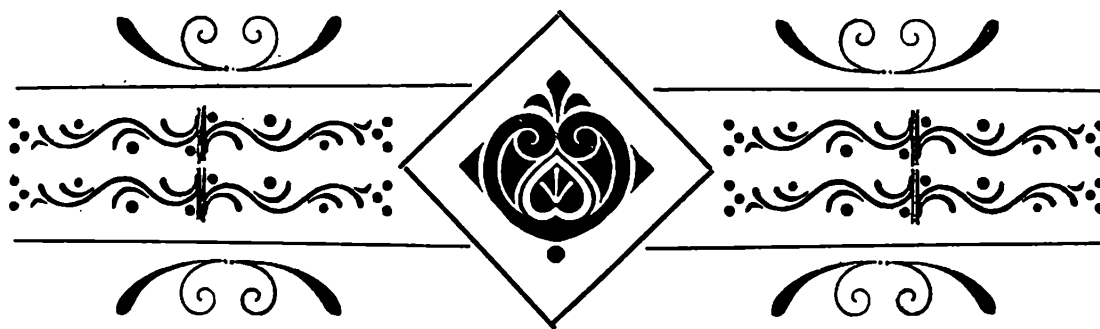
nání sil lidských, směřující k užitku či k dobru, jež práci má býti nabyto anebo získáno. Nepracuje tudíž, kdo se namáhá jen pro zábavu, aniž tak chce získati jakéhos statku či dobra; veliký zisk a výdělek bez práce rovněž nemůže býti prací zván. Každá tedy námaha a každé upotřebení lidských sil a schopností, byť i jen zatím zisk a užitek pro dobu pozdější připravovalo, prací rozhodně jest. Kdo namáhá ducha svého, by jiným prospěl, an je vyučuje, napomíná, vzdělává, šlechtí, jistě že nekoná práci méně důležitou než ten, kdo rukama pouze se zaměstnává. Byť i zedník, který za úpalu slunečního na lešení s únavou pracuje, závistivě pohlížel na stavitele, který většinu dne v kanceláři stinné u plánů stavebních ztráví, a prohlašoval toto zaměstnání hračkou, přece koná stavitel práci pro sta lidí, tedy rozhodně důležitější, než je ona práce zedníková. Lidská společnost jest přece živoucím ústrojím, potřebuje tedy rozdílných úkonův a prací; která z těchto prací je cennější a důležitější, těžko rozhodovati ve případech jednotlivých.

Převládati má však zásada: čím větší význam má práce pro společnost, tím širšího uznání, tím všeobecnější vážnosti a úcty zasluhuje.

Kdo tedy by chtěl práci dělit na produktivní a neproduktivní, nesprávným měřítkem by se spravoval. Kdo se učí řemeslu nebo studuje jistý obor, dlouho nepracuje produktivně, a bylo by snad správně v tomto případě upírati práci užitečnost? Mnohá zaměstnání jen připravují budoucí ovoce práci, jako když rolník oře a pole vzdělává, a nemá ihned z práce užitek makavý a viditelný. Rozdíl však práce na svalovou a nervovou¹⁾ ještě je nesprávnější a člověka nedůstojnější. Kdyby lidé jako stroje pracovali, tu by snad rozdíl byl místným; než jsou přece práce a výkony, kde duch toliko a především zasáhnouti může a má účinně ve práci; nelze tudíž této duševní námaze upírati práv a zásluh práce, poněvadž i tato zjednává dobra

¹⁾ *Stuart Mill*, Principles of polit. oeconomy; viz *Weiss*, Apologie, IV. sv. I. díl 3. vydání str. 363.

a užitky lidem. Jak takovou práci, která se koná námahou tělesnou nebo duševní, evangelium posuzuje, podporuje jakož i horlivost pro ni zvyšuje, ukázáno býti má tímto pojednáním. Tímto způsobem nespravedlivé námitky budou vyvráceny, učení pak Kristovo jakož i církev, která učení toto hlásá, osvědčí se, že podporují ano učí práci, tudíž i že přejí pokroku pravému, který se bez práce ani mysliti nedá.

II.

Práce ve světle zjevení Starého Zákona.

Slunce nevyšle paprskův a tepla najednou v celé kráse; zprvu jen východ velikolepě zbarvuje, po té pak stále určitější podoby nabývá; paprsky sluneční dosahují větší síly, až se stanou pramenem světla i tepla. — Zjevení Boží podobně ve svém vývoji postupovalo; jsouc úkonem Věčné pravdy, rozesílalo z počátku sporé světlo poznání a řídké paprsky na lidstvo. Jas i teplota jeho vzrůstaly již před Kristem a nabyly dokonalého stupně, když Syn Boží, jenž v lůně Otce byl, s nebe sestoupiv nám o Otci nebeském všechno vypověděl. Zjevení St. Zákona od Nov. Zákona rozloučiti nebylo by správným, když sám původce Zákona Nového poměr svůj ke St. Zákonu označil slovy, »že nepřišel zákona zrušiti, nýbrž naplniti.« (Mat. 5, 17.) Zásady o práci, které Ježíš Kristus v evangeliu hlásal a příkladem v život uváděl, budou tudíž i ve St. Zákoně aspoň z části obsaženy, poněvadž základní mravní nauky, kterými práce se řídití musí, již St. Zákon hlásal a svým poddaným vštěpoval. Tyto nauky pak, jejichž platnost jest ustavičná, připravovaly lidstvo na dokonalou pravdu a razily cestu evangeliu. Nebylo by tedy stanovisko, dle něhož evangelium práci oceňuje, úplně vystiženo, kdyby se dříve o poměru St. Zákona ku práci zmínka nestala.

1. Prvá kapitola I. knihy Mojžíšovy vypravuje, jak Bůh všechno v šesti dnech stvořil a sedmého odpočinul; jest tudíž hned začátek Písma sv. chválou a oslavou práce,¹⁾ kterou Hospodin za šest dnů vykonal, an tvorstvo veškeré na světě vůlí svou všemohoucí stvořil. Tvůrce Všehomíra předvádí se nám v této zprávě biblické o původu světa v obraze pracovníka, který ovšem pouhým pokynem své vůle všechno tvoří. Když po dokonaném stvoření všech nižších bytostí Hospodin stvořením člověka práci svou korunovati mínil a prvního člověka jako krále v říši pozemskou pro něj připravenou uvedl, tu dodává Písmo sv.: »I vzal Hospodin člověka a postavil jej do zahrady rozkoše, aby ji vzdělával a opatroval.«²⁾ Člověk podle obrazu Božího stvořený má i po vzoru Hospodinově, jenž ustavičně jest činným, pracovati, což je první jeho povinností, o které se Písmo zmiňuje.

Člověk, an v ráji pracoval, plnil vůli Boží a nad ostatní tvory prací vyvýšen provozoval a uplatňoval tak panství nad celým tvorstvem; byla tudíž práce zřídlem blahého sebevědomí, důstojnosti, spokojenosti, jakož dí sv. Tomáš: »nec tamen illa operatio esset laboriosa sicut post peccatum, sed fuisset iucunda propter experientiam virtutis naturae«³⁾ a znamenitý dogmatik naší doby dodává: »Úkol práci tělesnou i duševní vykonávati dal Bůh lidem již v ráji. Tato práce byla by ovšem podržela ráz bohoslužby, která ducha osvěžuje a povznáší.«⁴⁾ Práce, která byla člověku milou a příjemnou službou Bohu prokazovanou, změnila se po hříchu, do kterého se první člověk uvrhl; příjemný a blahý ráz práce setřen mrazem hříchu a práce uložena znova na pokutu a trest. Vyššího významu ovšem nepozbyla, jen že stala se místo radostné služby Boží prostředkem kajicnosti a cestou obtížnou, po níž ke smíru s Bohem třeba za námahy v potu tváři kráčet. »Země budiž zloře-

¹⁾ *Simon Weber*, I. c str. 43.

²⁾ Gen. I., 28.

³⁾ S. th. g. 102 a. 3.

⁴⁾ *Simar*, Lehrbuch der Dogmatik S.

čena v díle tvém«¹⁾ zněl rozsudek Hospodinův, »v práci mnohé budeš z ní jísti po všechny dny života. V potu tváři chléb svůj jísti budeš, dokavad se nevrátíš do země, z níž vzat jsi.« Naděje tato, že prací se lidstvo k Bohu přiblíží, od něhož se hříchem vzdálilo, mírníla obtíže nepříjemnosti práce. Pentateuch pak nepřestával i na dalších stranách připomínati člověku, k čemu vlastně je stvořen; sedmkrátě opakuje: »šest dní budeš pracovati«,²⁾ sedmý den měl býti odpočinkem, kdež se lidstvo po šestidenní námaze pracovní nadějí na vykoupení těšilo. První kniha Písma sv. St. Zákona začíná posvátné dějiny lidstva, ana práci líčí, knihy ostatní pak o práci pokyny a napomenutí přidávají. Tak výrok Elifazův v knize Jobově (5, 7), zhusta na doklad povinnosti práce uváděný: »Člověk ku práci zrozen jako pták k letu,« označuje práci věnem lidské přirozenosti, které se do kolébky vkládá každému.

2. Práce však, třeba byla životním úkolem a nezbytnou povinností, není cílem života lidského nejvyšším, nýbrž jen prostředkem a cestou k cíli poslednímu. Proto se práce přerušuje o dni sedmém, aby pracovník na cíl svůj poslední živě upomenut byl a po něm, t. j. po spojení s Bohem zatoužil; touha pak tato spojená s radostnou a potěšlivou důvěrou, že pomocí Boží dosažen bude konečný tento cíl životní, práci ulehčuje a zpříjemňuje jakož i drsnost její zmírňuje.

Pracovitý dochází proto spokojenosti, kteráž jest pro něho základem štěstí, neboť se raduje i z ovoce, které práce přinesla: »Z práce rukou svých jísti budeš, blahoslavený jsi a dobře tobě bude,« tak ujišťuje žalmista.³⁾ Co práce příčinlivému vynesla, toho Bůh chrániti a ostříhati bude před zkázou, takže i klid a pokoj jsou za práci odměnou. »To se mi tedy zdálo za dobré, aby každý jedl, pil a požíval veselosti z práce své, kterouž pracoval sám pod sluncem: a ten jest podíl jeho.«⁴⁾ Prací plní člověk úkol Stvořitelem sta-

¹⁾ Gen. 3., 17.

²⁾ 2. Moj. 20., 9.

³⁾ Ž. 127., 2.

⁴⁾ Kazat. 5., 17.

novený; vyhovuje tedy i povinnosti mravní, kterou práce znamená. Lenost, jsouc protivou práce, i lidské přirozenosti se přičí i nemravnou jest, poněvadž v ní veškerého hříchu jest začátek. »Mnohé zlosti naučila zahálka.« »Služebníku zlovolnému mučení a pouta: pošli ho na dílo, ať nezahálí.« ¹⁾ Ze zahálky jako z kalného pramene se řinou nespočetné poklesky: tak nemilosrdnost, ano bezcitnost vůči chudobným, pýcha a domýšlivost; proto sluje dle Ecclesiastika ten, kdo se zahálce oddává, pošetilcem.

3. Práce jest podporou a vydatným prostředkem v ohledě mravním, přináší i řádný zisk a užitek. »Kdo vzdělává zemi svou, nasycen bude chlebem,« tak doufá rolník israelský podle přísloví Šalomounových (12, 11.). Výtěžek práce časný velebí i 31. hlava Přísloví Šalomounových: »Ženu statečnou kdo nalezne? Z daleka a z posledních končin jest cena její.« Statnou, chvály hodnou vidí se spisovateli posvátnému žena ona býti proto, že se všemožným způsobem, jak námahou vlastní, tak dozorem nad služebníky a obchodem vynasnažuje získávati majetku pro rodinu svou. Na zřeteli majíc blaho rodiny i služebných, vykonává zajisté veškerou svou práci dílo záslužné a mravně dobré.

Prací smí se vydělávati a získané strádati a ukládati; proč by jinak posílal týž posvátný spisovatel ²⁾ líného k mravenci, aby pozoroval cesty jeho a moudrosti se učil? Mravenec nemá vůdce, ani příkazatele, ani hnízda, a přece připravuje si v létě potravu a ukládá ve žních zásoby. Kárá i dokonce moudrý a rozšafný král: »Dokavadž, lenochu, spáti budeš? Kdy vstaneš ze sna svého? Ještě budeš poněkud spáti, poněkud dřímati, ruce skládati, abys spal, a bída na tě přijde jako obr, a nedostatek jako ozbrojenec. Nejsi-li však líným, žeň tvá jako studnice bude, a chudoba prchne před tebou.« ³⁾ Nesmí však práce klesnouti na pouhé výdělkářství, takže by veškera mravní cena její byla

¹⁾ Eccli 33., 28., 29.

²⁾ Přisl. 6., 6.

³⁾ Tamtéž.

věcí vedlejší a výdělek věcí hlavní. Jak chválí Písmo svaté »bohatého, který bez úhony nalezen, jenž netoužil po zlatě!« ¹⁾ I o ženě statné ve příslovích Šalomounových tak krásně zobrazené pochvalně se zmiňuje: »Otevírá ruku chudobnému a vztahuje ruku po nuzném.« ²⁾ Job pak dokládá ³⁾ o sobě, že nehledal bohatství, jen aby statky hromadil. »Měl-li jsem zlato za sílu svou a ryzímu kovu řekl-li jsem Doufání mé jsi ty? Veselil-li jsem se nad mnohým bohatstvím svým, a že mnoho nalezla ruka má?« Právě lakomství to jest, proti kterému se obrací prorok Jeremiáš ⁴⁾ přísnými slovy: »Běda tomu, kdož staví dům svůj v nespravedlnosti a večeradla svá v soudu; kterýž přítele svého utiskuje darmo, a mzdy jeho nevrátil jemu.« Nejinak, ba ještě přísněji pozdvihuje proti nenasytnému lakomci hlasu svého prorok Isaiáš: »Očekával jsem, aby činil soud, a hle, nepravost; a aby činil spravedlnost, a hle, křik. Běda, kteříž připojujete dům k domu a pole s polem spojujete až ku konci místa. Zdali budete bydleti vy sami uprostřed země? . . . Jistě že ti domové mnozí zpustnou, ti velicí a krásní bez obyvatele budou. Nebo deset dílů vinic vždy vydá láhvičku jednu, a třicet měr semene vydá tři míry.« ⁵⁾

4. Právě proto, že Starý Zákon na práci s úctou pohlížel a za prostředek spásy a za úkol Bohem daný ji považoval, nepřipustil, aby se otroctví tak rozšířilo a lidskou důstojnost tolik snížilo jako u Řekův a Řimanův. Dlužník Israelský nemoha zaplatiti, směl se dáti v otroctví věřiteli, než sedmého roku měl býti propuštěn, a nikoliv snad s prázdnýma rukama, nýbrž: »Koho svobodou obdaříš, nikoli nepustíš ho prázdného, ale dáš na cestu ze stád, z humna a z lisu těch věcí, kterýchž Hospodin Bůh tvůj požehnal tobě.« ⁶⁾ Dokud pak byl otrokem, nesměl pán práv jeho lidských zkra-

¹⁾ Eccli 31., 8.

²⁾ Přísl. 31., 20.

³⁾ Job 31., 24. n.

⁴⁾ Jerem. 22., 13.

⁵⁾ Isaiáš 5., 7. nn.

⁶⁾ 5. Mojž. 15., 13.

covati, tím pak méně je porušovati. Zákon chránil otroka velmi zdatně a trestal usmrcení otroka, tak jakoby svobodný občan usmrcen býval, i když se pán dopustil tohoto bezpráví na otroku svém. Kdo otroka zranil na těle vážněji, byl povinen svobodou darovanou křivdu napravit. Jako otrok svobody nabýval sedmého a jubilejního roku, tak podržel i právo nabýti svobody, buď že mu byla darována, nebo zděděním nebo výtěžkem práce, kterou žena a děti jeho, kteří osudu manželova po případě otcova účastni nebyli, byli konali. Pán otroka dále prodati nesměl, a to ani v tom případě, že by byl otrok dobrovolně po sedmém roce, kdy právo měl na svobodu, v poddanství zůstal; tím méně mohl býti jako dědictví odkázán, poněvadž smrtí pána svého svobody nabýval. Kde zmínka se děje o otrocích stálých, vyrozumívati třeba takové, kteří byli buď od sousedních národů, jako Feničanův a j., koupeni anebo ve válce zajati. I tato poroba byla u Israelitů proti osudu otroků jinde snesitelná a mírná. Otroci přísně zachovávali sobotu a když obřizku přijali, i na hostině beránka velikonočního míti účast mohli, v roce sobotním požívali úlevy v práci, z ovoce a plodů péči jejich svěřené směli požívat i měli býti i vyučováni. Takoví otroci mohli jen v rodině býti zděděni a nikdy nemohli býti pohanským majitelům otroků nazpět prodáni.¹⁾

Důstojný názor o práci Starým Zákonem hlásaný zachránil tedy otroky od hnusné a nelidské poroby, jaká u jiných, byť mnohem vzdělanějších národů zavládla. Názor týž byl i příčinou, že práce zůstala čestnou povinností mužů svobodných, ano i učených a společenským postavením vynikajících. I největší učenci nestyděli se za přídavek, který upomínal na řemeslo, jemuž se vyučili a které provozovali. Každý Israelita, ať bohatý ať chudobný, směl se řemeslu vyučiti a totéž i vykonávati. Proto se také hlásalo všeobecně: »Není řemesla, kterého by společnost postrádati mohla.« Kněží a levité nebyli zproštěni povinnosti, řemeslo nebo jinou živnost provozovati, ovšem

¹⁾ Mojž. 25., 44—46.

že vždy měli šetřiti postavení svého, zvláště pak neodvislosti.

Israelité, majíce práci v uctivosti, i těch měli šetrně chovati, kteří jim při práci pomáhali; proto bylo dle Starého Zákona hospodářům nařízeno, že mírně a laskavě, ano dobrotivě se služebným nakládati mají: »Kdo sluhu nebo služku do domu přijme, ať v nich spatřuje bratra nebo sestru. Nechť nepředkládá jim vína špatného, když sám dobré pije, aniž chleba mizerného, an sám dobrý požívá. Ať nenechá ho spáti na stlaní, když sám na jemném pyří odpočívá.« ¹⁾

Humanita až podivuhodná, které šetřiti bylo hospodářům vůči služebným, jen tam se vysvětlí, kde práce jako povinnost čestná a bohulibá všeobecně se uznává. Neboť tam, kde se na práci nepohlíží jinak než na výkon, který jen jisté nižší třídy konati jsou odsouzeny, tam se také nezachovává ani obvyklá a slušná šetrnost vůči pracujícím.

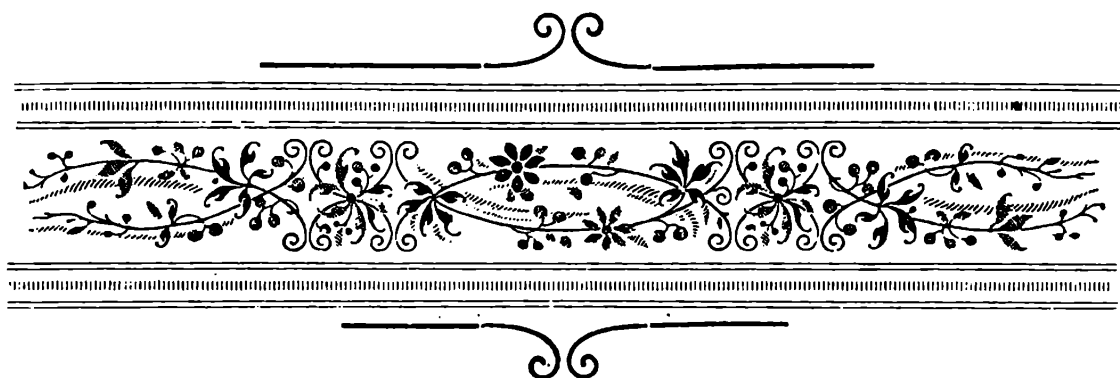
Na práci, kterou tak ceniti a vážiti si přikazoval Starý Zákon, byla závislou i podpora chudobných i almužna, která se zvláště majetným třídám ukládala. Než nuzný nebyl právě povinován se ponížiti a že-brotou nabýti podpory, naopak přičiniti se měl, aby bídě své ulevil. Proto také 3. kniha Mojžíšova (19, 9. n.) předpisuje: »Když budeš žíti obilí země své, nesežneš až k samé zemi svrchků země, aniž budeš sbíratí pozůstalých klasů. Ani na vinici své hroznů a zrn padajících shromažďovati budeš, ale chudým a pocestným k sebrání necháš.« I v tomto příkaze jeví se duch lásky k bližnímu tak milý a lidumilný, který má prostředky pro práci, i když vykonavatel její je nuzným, aby se dovedl čestně uživiti. Kde pak takové zásady vládly, tu bylo patrné, že život společenský a zvláště hospodářský zdárně se vyvíjel, že ovládán a pronikán jsa zásadami náboženskými, neosvojil si osobního prospěchu, samovlády, by vydřiduštvím a bezcitností vládl ostatním bezohledně.

Zjevy smutné a osudné, které nynější dobou tak

¹⁾ Talmud, Kidduschin 20. a.

často se opětuji, že půda a majetek nemovitý u tříd středních se kouskuje a dělí, aby konečně v lány nepřehledné scelen splynul v rukou jednotlivců, byly za doby Starého Zákona nemožny, poněvadž žádný Israelita pozemku prodati nesměl, máje toliko právo pozemek zastaviti; věřitel pak opět byl zavázán roku jubilejního pole v zástavu přijaté vrátiti. Z bídy tedy se pomohlo chudšovi, než tento se nepřipravoval o majetek, kteréhož byl Hospodin hlavním a svrchovaným pánem, propůjčuje díl jistý lidem, aby hospodařili a se živili. Chránil tudíž Starý Zákon majetku, ujímal se chudoby a zamezoval ohromné zbohatnutí na jedné jakož i úplné ochuzování na druhé straně. Když v Israeli lakota a zahálka s celým svým komonstvem zvláště v sektě farisejské později se zahnízdila, takže Kristus Pán veřejně vytýkal: »Varujte se zákonníků... kteříž zžírají domy vdov pod zámyslem dlouhého modlení,« ¹⁾ nebylo to vinou Zákona, nýbrž stalo se tak převráceností a zkažeností lidskou, která přes příkazy a nauky Nového Zákona má mnoho velebitelův a zastancův.

¹⁾ Luk. 20., 46. n.

III.

Práce ve světle Zjevení Nového Zákona.

1. Kristus Pán učí práci příkladem svým.

Kristus Pán práci tělesnou, v době antické opovrženou a do vrstev otrockých jakož i nejnižších zastrčenou, povznesl i posvětil příkladem svým.¹⁾ V oddíle života, kterýž soukromým či skrytým životem Kristovým se nazývá a na veřejný život byl přípravou, pročež i s tímto jednotný celek tvoří, věnoval se Ježíš Kristus, Syn Boží, práci pěstouna svého, t. j. řemeslu tesařskému, což i všeobecně v Nazaretě známo bylo. Neboť když Pán Ježíš poprvé v Nazaretě, jak sv. Matouš vypravuje, otevřel ústa svá, aby na základě slov proroka Isaiáše dokázal své božské poslání, a srdce posluchačův uchvátil, divili se všichni, řkouce: Οὐχ' οὗτος ἐστὶν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; Zdaliž tento není syn tesařův?²⁾ Tak se totiž obyčejně překládá slovo τέκτων, a taktéž překlad arménský tak je vysvětluje, jakož i svědectví hojná dotvrzují. Tak sv. Justin vypravuje v rozmluvě s Tryfonem, že Kristus Pán hotovil pluhy a jha, v čemž i evangelium Tomášovo se shoduje. Nazareťané, kteří znali dům i svatou rodinu, prohlašují

¹⁾ Viz *Simon Weber*, l. p.

²⁾ Math. 13,

tedy veřejně, že Kristus Pán je synem — dělníka či řemeslníka. U Židů však to znamenalo, že syn řemeslo otcovo provozuje; vždyť bylo u nich zvykem ano předpisem, aby otcové dali vyučiti syny řemeslu, a to především onomu, které sami provozovali. »Kdo syna svého nedá vyučiti řemeslu, budiž považován, že vychoval si jej na loupežníka,« dí až příliš důrazně Rabi Jehuda.¹⁾ Svatý Josef nemohl, ani nechtěl, jsa spravedlivým mužem, jednati leč dle mravu obyčejného a vyučiti svěřence svého, Syna Božího, řemeslu, kteréž ostatně sv. rodině, beztoho chudobné,²⁾ výživu opatrovalo od té doby měrou hojnější, když se sv. Josefu dostalo v Pánu Ježíši při řemesle pomocníka.

Že Kristus Pán provozoval řemeslo pěstouna svého, uvedeným výrokem dle evangelia sv. Marka (6. 3.) se dokládá, kdež Nazaretští s podivem volali: Οὗχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων; Krásně a jasně nazývají Krista Pána tesařem, tedy řemeslníkem. Řemeslo toto provozoval Kristus Pán jednak s pěstounem svým, jednak samostatně bezpochyby po úmrtí pěstounově, krátce než veřejně vystoupil. Kristus Pán řemeslnou prací konaje stal se tak všech pracovníků vzorem a příkladem, neboť vtiskl práci znak, že je důstojnou člověka. Proto se také všichni učitelé a hlasatelé práce na Ježíše Krista v dílně tesařské zaměstnaného odvolávali. »Až do třicátého roku byl Kristus v dílně skryt, konal práci řemeslnou a požíval chléb v potu tváři své. Příklad jeho hanbu a nepočestnost s práce sňal, práci osvobodil a posvětil, na mravní úkol jakož i hmotnou nadvládu ji povýšil; — příklad Spasitelův učil a učí práci.«³⁾ Papež pak Lev XIII. v encyklice o otázce dělnické dí: »Nemajetné učí církev, že práce na výdělek není snad na hanbu. Kristus i skutky i příklady dosvědčil to, On, kterýž bohatým jsa stal se chudobným k vůli nám a, ač Syn Boží, za syna tesařova považovati se dal, ano větší díl svého života práci tělesné zasvětil.«⁴⁾ Práce této, která byla Pánu

¹⁾ *Hamburger*, Real-Encykl. über Bibel u. Talmud I. St. 497.

²⁾ Srv. Mat. 8, 20; Luk. 2, 24; II. Kor. 8, 9.

³⁾ *Ratzinger*, l. c. str. 127.

⁴⁾ O otázce dělnické, vydání Frýburské z. r. 1891, str. 36.

Ježíši milou družkou po celou dobu života soukromého, Spasitel náš se nezřekl. I na dále se jí i po celou dobu činnosti své veřejné přidržuje, čímž ještě zřejměji ukázal, že jen prací může vyplniti úkol a poslání, kterého se Mu od Otce dostalo.

Kristus Pán veřejně vystoupiv věnuje se především třídám pracovním a dělným, mezi nimiž co nejčastěji obcoval, hlásaje učení své, konaje zázraky, hledaje zachrániti, co ztraceno bylo, jakož sám po učenicích Jana Křitele vzkazoval, že »chudým se evangelium zvěstuje.« ¹⁾ Z těchto vrstev prací rukou svých se živících zvolil si božský Mistr pomocníky a hlasatele učení svého. Jako kníže apoštolův, jenž na úřad pro všechny věky důležitý povolán slovy: »Ty jsi Petr, na té skále vzdělám církev svou,« ²⁾ zabýval se prací a touto si opatřoval výživu, tak i ostatní apoštolé, vyvolení většinou zrovna od práce, k úkolům a důstojnostem vznešeným určeni byli a tak se stali důvěrníky Syna Božího, vždyť dáno jim znáti tajemství království Božího a ustanovení jsou rozdávající tajemství Božích. Korunována tu práce, když věrní poddaní její na nejvyšší úřady v království Božím na zemi Synem Božím povzneseni byli. Zakladatel království Božího na zemi mohl si přece snadno mezi bohatými a váženými farisei získati přívrženců, vždyť i mezi nimi se mnozí poctěnými cítili, když Pán Ježíš byl jejich hostem; lehko mohl sobě získati pomoci a podpory u zámožných celníkův: než Spasitel pomíjí této opory u bohatých a mocných a jedině z lidí prostých, ani majetkem ani mocí nevynikajících, šířitele učení Svého sobě vyvolil. Chtěl tudíž Kristus Pán práci vyznamenati, což i další okolnost dokazuje. Apoštolové totiž, byvše poprvé a jen na přípravu k úřadu svému povoláni, nepovažovali to za nezbytný důsledek, že jim třeba práce se vzdáti, naopak zase se k ní vraceli, jak sv. Lukáš ³⁾ o zázračném rybolovu vykládá. Tamť přikazuje Mistr, aby se učeníci znova

¹⁾ Mat. 11, 5.

²⁾ Mat. 16, 18.

³⁾ Luk. 1—11.

dali do práce: »Vez na hlubinu, a rozestřete síť své k lovení,« praví Kristus, a Petr odpověděl: »Mistře, přes celou noc pracovavše, nic jsme nepopadli,« do-
svědčuje, že povolán byv za apoštola, nevidí práci v rozporu s úřadem novým, nýbrž v nejlepším souhlase s ním. Hojným rybolovem odměnil Spasitel namáhavou práci učeníkův, nahradiv jim, čeho noci předešlé se domáhali. Událost tato, jež nejen názorně a jasně práci slovy Vykupitelovými doporučuje, nýbrž zároveň i bohaté požehnání práce v duchu Kristově konané hojným rybolovem dotvrzuje, jest proto pravým evangeliem všech pracovníkův a dělníků; postačila by, věru, samojediná, by všechny výtky proti evangeliu, že práci nepřije a jí nepodporuje, jako bezdůvodné odmítla. Práce jest v nejlepší shodě s naukou Kristovou, která v ní spatřuje výborný prostředek života bohulibého a zdárného, a nemůže tudíž, dle ducha evangelia jsouc prováděna, býti na úkor péči o spásu duše. Viděti to při důležitém ději, který syny Zebedeovy k apoštolskému úřadu povznesl. Jan a Jakub byli na lodičce s otcem a pomocníky, i povolal je Pán, by Ho následovali. »Oni pak zanechali otce svého a pomocníky v lodičce a následovali Ho.« (Mat. 4, 21.) Otec i matka milovali syny vroucně a pečovali o blaho jejich až úzkostlivě; synové pak neméně lnuli k rodičům svým. Když tudíž na slova Kristova: »Následujte mne« hotovi byli otce opustiti, zajisté že nepovažovali za nutno práce se vzdáti anebo jí dokonce opovrhovati; ani otec se domnívati nemohl, že další jeho život práci věnovaný na závalu by mohl býti péči o duši. Kristus Pán otce Zebedea i na dále při dosavadním zaměstnání ponechal, čímž na novo dokázal, že kdo bohulibě pracuje, vůli Jeho plní.

Jako na počátku veřejné činnosti své Kristus apoštoly sobě zvolil přímo od práce k úkolu daleko vznešenějšímu, t. j. pracovati o spáse duší je povolav, tak na sklonku pobytu svého pozemského apoštoly opět při práci u jezera Genesaretského vyhledal, dav jim rozkaz (Jan 21. 1. násl.): »Hodte síť na pravo lodi a naleznete,« načež s apoštoly po hojném rybolovu, který jim 153 ryby vynesl, k ohni zasedl, by s nimi

pojedl. Apoštolé, ač na nejvyšší stupeň důstojnosti v království Božím povýšení, nespátřovali v práci úkon nedůstojný a ponižující, a Kristus Pán, který poradil jim, jak se zdarem pracovati mohou, schválil a doporučil práci tuto. Petrovi pak zvláště, kterého po hojném rybolově povolal za apoštola slovy: »Ode dneška lidi loviti budeš,« odevzdává Zakladatel církve toto své dílo, toto království Boží na zemi ve správu a řízení. (Jan 21, 15.) Nemohla pak býti kletba a nechuf světa pohanského k práci důrazněji s ní sňata, a práce zdatněji udůstojněna, nežli když právě pracovníci, mužové dělných tříd, ke společenství se Synem Božím povoláni a k nejvyšším důstojnostem povýšení a rozdavači tajemství Božích ustanoveni byli. Čest tak práci i pracovníku vrácena, práva jejich uplatněna, a to příkladem Ježíše Krista, jenž chtěl býti přítelem a obnovitelem práce, poněvadž sám pracovníkem byl. Správným a užitečným tedy jest důsledek sv. Bonaventury: »Ježíš unavený příklad nám dává, bychom námahu snášeli. Tíží-li tudíž práce, pohledme na Krista pracujícího.« »Jesus fatigatus dat nobis exemplum laborem sustinendi. Si igitur gravat labor, consideremus Christum laborantem.« Prací totiž Krista následujeme, Jemu se připodobňujeme, krácejíce cestou královskou, příkladem a vzorem Syna Božího posvěcenou. Platí-li všeobecně: »Deo servire regnare est — Sloužiti Bohu jest vládnouti,« tu o práci se zvláštním důrazem zásady této užiti třeba. Kdo slouží Bohu prací, vévodí a kraluje nad sebou, na přírodou a nade všemi, kteří převahu jeho na základě výsledků jeho práce uznati jsou nuceni.

2. Kristus Pán hlásá práci naukou svou. ¹⁾

Kdo se pozorně rozhlíží po poli práce a hospodářství ve věku pohanském, nemůže se ubrániti dojmu nemilému, jenž způsoben zuboženými poměry, v nichž se tato nezbytná povinnost a podmínka zdaru společnosti lidské ocitla. Role pracovní a hospodářská

¹⁾ Viz *Šimon Weber*, I. p. 57 nn.

před Kristem zpustošena a škodlivým býlím poseta, poněvadž práce pozbyla v očích lidí svobodných veškeré důstojnosti. Nestačilo tudíž Kristu Pánu, aby pouze jak příkladem, tak slovem ku práci vyzýval, nýbrž bylo i nezbytnou nutností, aby základy, na nichž zdar práce záležel, napravil a takové podmínky práce rozšířil, které by nesrovnalosti a neutěšené poměry starodávné uklidily a rozkvět práce umožnily a rozšířily.

Lidstvu bylo především vštípen vznešený názor o práci a zameziti všemu, co by se zdárné práci přičilo. Syn Boží jako obnovitel lidské společnosti vykonal úkol tento netoliko zdatně, nýbrž i moudře. Práci nikdy a nikde nedoporučil jako cíl poslední, kterémuž by se všechny ostatní povinnosti podříditi měly, naopak i práce má býti jen prostředkem, aby se připravoval a získával život věčný. Jako zavrhuje Kristus přílišnou péči o zboží pozemské a proto i práci, kterou se má získávati jen majetek, a to i na úkor povinností vyšších, tak zase odsuzuje a přísně kárá zahálku. Jak se přičila zahálka a lenost duchu Ježíše Krista, to dokazuje neunavná činnost Páně, která nezná ani pohodlí ani odpočinku ni za dne, ni v noci, kde se jedná o duše nesmrtelné, by poučeny nebo na pravou cestu uvedeny byly ¹⁾; vždyť učinil zásadou svou, že třeba pracovati, dokavad den — až noc přikvačí, pracovati nemožno. ²⁾ Nemůže nám proto býti s podivením, že v podobenství o hřivnách, kde hospodář Krista Pána představuje, s takovou rozhorleností a přísností zachází s líným služebníkem. ³⁾ Výtka: »Služebníče nepravý«, potom uložený trest: »vezměte od něho hřivnu a dejte tomu, který má deset hřiven,« jakož i že služebník uvržen byl do temnot nejzazších, zajisté jsou nezvratnými důkazy, jak těžce se služebník leností provinil a naděje oprávněné pána svého zklamal. Rázněji nemůže býti zahálka odsouzena aniž lidé před ní důrazněji varováni.

¹⁾ Viz Jan 3., 2.; Jan 4., 6.

²⁾ Jan 9., 4.

³⁾ Luk., 19., 12—26.

V obraze pilné a účinné práce představuje božský učitel náš povinnosti života křesťanského; než i jiné vznešené pravdy kreslival obrazy ze života pracovního. »Podobno jest království Boží člověku, kterýž nasil dobrého semene na poli svém.« ¹⁾ Ovšem že teprve čtvrtý díl rozsetého zrna přinesl stonásobný užitek, a to v takové půdě, která se stala úsilým lidským dobrou a úrodnou. Kde se neodstranilo kamení, nezkyprila se půda ušlapaná a jako cesta tvrdá, kde se nevymýtilo trní, kdež tedy ruka lidská nezasáhla i rázně i namáhavě, tam nebylo požehnané úrody. Základní myšlenkou podobenství, nemáme-li zřetele k vlastnímu a vyššímu významu, který sám Původce podobenství tohoto apoštolům na žádost jejich podal, jest a zůstane, že práce, která nešetří píle ani námahy, korunována bývá úspěchem. Že bezděky vycítí rolník lásku a péči svého Spasitele, která tak mile z podobenství tohoto vane a lopoty i strasti jeho sleduje, netřeba dodávati. Druhé pak podobenství, podané v kázání na moři,²⁾ dokazuje tutéž lásku a úctu Krista Pána k práci. I setba i žeň i shromažďování do stodol i rozdělování koukole od pšenice bez práce se neděje. Tak i tento velikolepý problém, který vždy mysli hloubavé zajímal, totiž poměr zlých k dobrým, oprávněnost, jakož i účel zlých, vyložen, a to jasně, jednoduše a pro všechny srozumitelně. Vlastního pak podobenství a obrazu, kterého Kristus Pán použil za prostředek, aby zobrazil pravdu mravní, nemohl přece zavrhovati, nýbrž jen to, co schvaloval a uznával, mohl posluchačům svým přednáseti.

Tato podobenství, z nichž tak snadno vyvoditi lze lásku Spasitelovu ku práci, která se sama sebou každému na mysl vtírá, nejsou snad ojedinělá. Důkazem zajisté, jak sobě Pán Ježíš práce vážil, jest dále podobenství,³⁾ v němž líčil hospodáře, jenž na trhu dělníky najímal a na vinici do práce je posílal, těm pak, kteří nečinně na tržišti stáli, zahálku vytýkal; když pak

¹⁾ Mat., 13. 24.

²⁾ Mat., 13., 24—30.

³⁾ Mat., 20., 1—16.

bylo po práci, velikomyslně odměňoval práci a zakročil proti těm, kteří se smluvenou výplatou nebyli spokojeni a jiným, posléze najatým, záviděli. Hospodář, obraz to Boha, na podobenství ze života pracovního ukazuje péči o spásu, práci to nejdůležitější, kterou každý má horlivě vykonávati od toho okamžiku, kdy ho povolala prozřetelnost Boží, by roli duše své semenem slova Božího osíval a rosou milostí svlažoval, aniž při tom opomíjí odměny, kteráž je určena všem, kdož vytrvale úkol svěřený konali a soudci věčnému ovoce prací svých předloží. Navazuje pak na podobenství to zcela správně úsudek svůj Uhlhorn, an dí: »Tak jest království Boží společenstvem ku práci; práce se v království Boží zařaduje, a k pojmu jeho přísluší, bychom jako členové jeho pracovali.« ¹⁾

Proti těmto svědectvím, jimiž Ježíš Kristus práci doporučoval, ano za životní úkol člověka prohlašoval, ničeho nezmůže námitka na nesprávném výkladě některých veršů ze 6. kap. sv. Matouše sestrojená. Kdo totiž uvádí slova verše 31.: »Nepečujtež, říkajíce: Co budeme jísti atd.,« by dokázal, že se tam jakás bezstarostná nečinnost a úplné spoléhání na Boha doporučí, nesprávně slova ona vykládá. Na takový výklad jest nejlépe odpověděti slovy znamenitého exegety Knabenbauera ²⁾: »Non dixit: nolite laborare, sed nolite solliciti esse; ergo solliciti esse vetamur, laborare autem jubemur, nam, ut s. Hieronymus adnotat, in sudore vultus jubemur nobis praeparare panem.‘ Intelligi curam anxiam et sollicitudinem, quae ex quadam diffidentia in Deum oriatur, ostenditur ex v. 31., 32., 34.« — t. j. »neřekl (Spasitel): nepracujte, nýbrž nebuďte úzkostliví; zakazuje tudíž, bychom nebyli úzkostliví, než přikazuje, bychom pracovali, jakož sv. Jeronym poznamenává, že máme přikázáno opatrovati si chléb v potu tváři. Že se zde vyrozumívá starost úzkostlivá a péče, kteráž z jakés nedůvěry v Boha pochází, dokazují verše 31., 32. a 34.« »Pohleďte na ptactvo nebeské, žeť neseje ani žne ani

¹⁾ Uhlhorn, l. c. str. 9.

²⁾ Comment in Math. I. 280.

shromažďuje do stodol, a Otec váš nebeský krmí je. Zdaliž vy nejste dražší nežli ono?« Tak praví se tamtéž ve verši 26. O správný výklad, na němž velmi mnoho záleží, nemůže býti potíže.

Tak zmíněný již Knabenbauer ¹⁾ vykládá: »Si itaque Deus avibus providet et praestat alimentum, num hominibus non praestabit? Si illae non laborantes inveniunt escam, num homo non inveniet, cui Deus laborandi dedit et sapientiam et praeceptum? — t. j. Když Bůh se stará a dává ptákům potravu, zda jí nedá lidem? Nacházejí-li oni bez práce pokrm, zda nenalezne ho člověk, jemuž Bůh dal k práci i mou- drost i příkaz?« Ujišťuje tedy zcela správně Kuinoel, ²⁾ jenž místo dotyčné vykládá: »Aviculas Deus alit de vita sua sustentanda minime sollicitas; multo magis vobis providebit, si quod vestrum est, faciatis — t. j. Ptactvo o živobytí své pranic nepečující Bůh živí; mnohem více postará se o vás, konáte-li, což na vás jest.« Nemožno tudíž z výroku Spasitelova dovozovati, leč: člověče, pracuj jen vytrvale a pilně, nestarej se úzkostlivě, konáš-li povinnosti své svědomitě, o existenci svou; bdíť nad Tebou božská prozřetelnost, kteráž tebe o pomoci a ochraně tím nade vši pochybnost ujišťuje, ana i o mnoho menší, ano nepatrné tvory (jako kvítí polní) se stará.

Jsou tedy slova Spasitelova paprskem jasným a teplým, který zažehnavati má chmury, namáhavou a obtížnou práci jakož i starostmi tohoto života způsobené. Když čelo bohabojného a svědomitého pracovníka nejednou bývá obestřeno myšlenkou trapnou, která se pod tímto čelem usadila a tam hlodá: »jak bude dále? užívím sebe a svou rodinu poctivě?« tu uvedená slova Páně rozeženou mraky tyto, poněvadž vdechují důvěru a odevzdanost do vůle Boží. Nelze však tyto třeba čistě duchovní podmínky práce podceňovati; vždyť, jak zkušenost učí, vždy tam jest více podnikavosti a vytrvalosti, bez nichž se práce dařiti dobře nemůže, kde sídlí důvěra v Boha. Ruka jest ovšem

¹⁾ L. c. p. 281.

²⁾ *Kuinoel*, Com. in lib. N. T. hist. I. p. 202.

nástrojem ku práci, než spokojená mysl a srdce v Boha důvěřující jsou duší práce.¹⁾

Jakž jinak by se mohla správně vykládati slova tolikrát citovaná, tvořící takořka nevyčerpatelnou studnici útěchy a posily: »Pojďte ke mně všichni, kteří jste znaveni a obtíženi, a já vás občerstvím,« nežli ve smyslu shora uvedeném? Působíť již práce sama mnohou smutnou hodinu, ano mnohý trapný den. Než, to není ještě celé bříme života, které tíží. Život sám sebou je často pln strastí a obtíží. Bída a nemoc přechasto si podávají ruce, by člověku vynutily pokorné doznání, že je sklíčen, a přivedly jej k Tomu, jenž všechny k sobě dobrotivě zve, kdož cítí hodně těžko tíhu života tohoto. Byť i byla namáhavá a ve starostech konaná práce trpkou, oslazuje se aspoň tím vědomím, že cestou touto spěje se za Kristem, jenž podobný, ano útrapami přesycený pozemský život zvolil. Takovou namáhavou prací činí se zadost za hříchy; účel pak tento práci dán v úděl hned v Zákoně Starém. V Novém pak Zákoně se přidružuje ku práci i ta slastná pohnutka, že stáváme se účastnými zásluh, kterých nám Spasitel smrtí svou na kříži získal, takže obtíže práce snášejíce stáváme se Kristu podobnými a s Ním se spojujeme. Jest tudíž takový způsob práce jedinou cestou, po níž možno dospěti k důstojnosti dítek Božích a býti vřaděnu v počet těch, kteří se věrně a radostně druží kolem kříže Kristova. Zbývá nám, chceme-li se připodobniti Spasiteli, jen jediný způsob života nám označený: »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám, a vezmi kříž svůj a následuj mne.«²⁾ »Kdo nebere kříže svého a nenásleduje mne, není mne hoden.«³⁾

Jakož práce člověku slastné chvíle a radostné vědomí působí, tak stává se často velikým a těžkým křížem. Tento má-li býti nesen trpělivě, žádá každodenního sebezapírání a sebe křížování. Všichni vykládači Písma sv. rozumějí křížem, o němž Kristus Pán

¹⁾ Viz *Weber*, I. c., p. 67.

²⁾ Sv. Mat. 16., 24.

³⁾ Tamtéž 10., 38.

mluví, aby nesen byl trpělivě, každodenní útrapy, strasti a námahy. Jsou tedy příkazem tímto, když ve kříž zahrnuta i práce, zavázání skoro všichni lidé, kteří tak ku práci stvoření jsou jako pták k letu a mají příležitostí hojně na snadě, by se ukázali učeníky Kristovými hodnými a následovníky vytrvalými.

Zajisté, že chtěl Spasitel náš, an tolik nemocných zázračně uzdravoval, by údy jednotlivé anebo celé tělo k práci pro neduh neschopné mohly býti nástrojem k práci a k výdělku denní obživy; nehleděl Pán Ježíš nemocné pouze zbaviti bolestí, které nemoc působila, anebo svou moc božskou dokázati anebo fariseům a zákonníkům nesvědomitý výklad příkazu o svěcení soboty vyvrátiti; mělť na zřeteli i onen účel, by uzdravení práci s úspěchem se mohli věnovati.¹⁾

Jest to tedy práce, kterou se Ježíši Kristu přibližujeme, ano podobnými stáváme a svou příslušnost k němu dokazujeme. V práci zřízen oltář, na němž pláti mají city víry, lásky a naděje. Bez práce není ducha křesťanského.

3. Práci učí apoštolé Páně.

Má-li býti stanovisko, kteréž zaujímá evangelium vůči práci, úplně vystiženo, třeba i apoštolské listy vzíti v úvahu a ukázati, že i apoštolé, »poslaní ke všem národům učiti všechno, cožkoli Kristus Pán přikázal,« v úplné shodě s božským Učitelem svým zásady práci povznášející a podporující hlásají.²⁾ Tvrdí totiž sv. Jan netoliko o sobě, nýbrž o celém sboru apoštolův: »Co jsme slyšeli, co jsme viděli . . . zvěstujeme vám.«³⁾ Rovněž i sv. Pavel dokládá, že jen evangelium Kristovo káže: »Pavel, služebník Ježíše Krista, vyvolený apoštol, povoláný k evangeliu Kristovu,« kterýmiž slovy list svůj k Římanům začíná; na jiném pak místě v druhém listě k Soluňským do-

¹⁾ Viz *Dr. Š. Weber* l. c., str. 72. n.

²⁾ Viz *Šimon Weber*, l. c. 95. nn.

³⁾ l. list sv. Jana. I., I. n.

svědčuje, že napomínání jeho nepochodí z omylu, že byl od Boha za osvědčena shledán, aby evangelium jemu svěřeno bylo. Ve své činnosti apoštolské chce jen vždy tím se řídit, co jest dobrým a bohubylým před Bohem, naším vykupitelem.¹⁾ To tudíž, čemu o práci učí sv. apoštolé, jest naukou Kristovou. Proto se také sv. apoštolé o práci jednájíce na Krista Pána odvolávají. »Slyšeli jsme zajisté,« tak píše sv. Pavel, »že někteří mezi vámi chodí nepokojně nic nedělajíce, ale všetečné věci činíce. Protož těm, kteříž takoví jsou, prikazujeme a prosíme pro Pána Ježíše Krista, aby pokojně pracujíce svůj chléb jedli.«²⁾ V řeči pak v Milétě na rozloučenou se staršími křesťanských obcí v Malé Asii konané připomíná apoštol národův, jak neunavně pracoval, a opět se dovolává nauky Kristovy³⁾: »Všecko ukázal jsem vám, že tak pracujíce musíme přijímati mdlé a pamatovati na slovo Pána Ježíše, neboť on řekl: Blahoslavenější jest dáti nežli bráti.« I výrok Páně, jímž se mzda jako spravedlivý nárok pracujícího uznává: »hodení jest dělník své mzdy,« sv. Pavel s důrazem opakuje.⁴⁾

Poněvadž je to právě sv. apoštol Pavel, na něhož se někteří sociologové a exegeté⁵⁾ odvolávají, jakoby nauka jeho o práci byla v odporu s evangeliem, třeba slovy apoštola zmíněného takové tvrzení jako duchu Pavlova učení cizí a neznámé vyvrátiti. Protivníka lze zajisté nejsnáze odzbrojiti, když se mu odejme ona zbraň, kterou chtěl zápas ve svůj prospěch rozhodnouti. Byl to právě sv. apoštol Pavel, kterýž si vzal ve všelikém působení svém za vzor Pána Ježíše, jenž přijal na se podobu služebníka. Apoštol národů se proto práce neštít, nýbrž ji i vykonával jako povinnost mravní a čestnou i jako skutek záslužný, a proto ji doporučoval. Tak zavítav do Soluně nechtěl požívat chleba zdarma, nýbrž pracoval namáhavě

¹⁾ 2. k Soluňanům 2., 3.

²⁾ 2. k Soluň. 3., 11. n.

³⁾ Skutk. apošt. 30., 35.

⁴⁾ I. k Tim., 5., 18.

⁵⁾ *Lange*, Geschichte des Materialismus, II., 528; *Ziegler*, Die Ethik der Griechen u. Römer, str. 90.

a obtížně ve dne i v noci¹⁾), a to v městě pohan-ském, kde byla práce opovržena. Nejinak si vedl, když přišel do Korintu. Dílna Aquilova byla mu oblíbeným místem, které opouštěl, by lidu slovo Boží kázal; v Korintě řemeslo stanařské provozuje výživu si vydělával. Odcházeje pak z Efesu směle mohl tvrditi²⁾): »Stříbra a zlata neb roucha nežádal jsem od žádného, jakož sami víte, neb na to, čehož potřebí bylo mně i těm, kteří se mnou jsou, podávaly ruce tyto. Všecko ukázal jsem vám, že tak pracující musíme přijímati mdlé.«

Nečinil pak to za jiným účelem, než aby ukázal tam, kde práci jen otrokům ponechávali, že jest tato pro každého člověka důstojná ano i čestná. Nedá se, věru, ani mysliti, že by pohané v městech zmíněných na víru obrácení se byli uvolili v povinnost práce tak obtížnou a do té doby neznámou na pouhé kázání Pavlovo a na příklad jeho, kdyby byli nějaký rozdíl či odpor mezi evangeliem a naukou sv. Pavla zpozorovali. Co Kristus Pán o práci byl hlásal, o tom bylo snadno Efezským, Soluňským i Korintským se přesvědčiti. Nikde však nečteme, že by se byli v této příčině sv. Pavlu, tomuto nadšenému hlasateli evangelia Kristova, opřeli — ba novoobrácení spíše za nutný důsledek víry Kristovy považovali, aby schopnosti a síly své práci věnovali.

Práci prohlašuje sv. Pavel za povinnost, kterou ze spravedlnosti konati jsme povinni: »Nechce-li kdo dělati, ať také nejí.«³⁾) V zájmu společenského blahobytu zásadu tuto hlásá, by každý, kdo chce na statcích tohoto světa podíl míti, hleděl si jich prací dobývati, poněvadž bez práce stal by se jen společností obtížným, ano škodlivým; užíval by sice, než ničeho by nezískával. Kdo však nemocí anebo stářím ku práci neschopným se stal, nesmí býti z užívání statků tohoto světa vyloučen, nýbrž i pro něj musí míti společnost výživu. Dostačí v takovém případě dobrá vůle praco-

¹⁾ I. k Soluň. 2, 9.

²⁾ Sk. Apoštolské 20, 33 a násl.

³⁾ II. k Soluň. 3., 10.

vati, byť i pro nezaviněné překážky prováděti jí nebylo možná. Prací máme sobě zachovati osobní důstojnost a vážnost. »Pokojně pracujíce, nechť chléb svůj jedí,« dí sv. Pavel. ¹⁾ Na práci závisí tedy i samostatnost, než i povinnost sebezachování tak se plní. Sebeláska pravá káže zajisté schopností a sil použití, statků nabývati a zachovávat, čímž i příležitost i možnost skýtá, by z přebytkného výtěžku práce těm se udělovalo, kteříž ku práci jsouce neschopni, na dobrotu a laskavost svých bližních odkázáni jsou. »Pracujíce musíme přijímati mdlé.« ²⁾ »Kdo kradl, již nekraď, ale raději pracuj,« děláje rukama svýma, co dobrého jest, aby měl z čeho udělití tomu, jenž nouzi trpí.« ³⁾ Neopomínají pak ani mravního významu práce, že získati lze hojných zásluh prací bohulibou, chrániti se před pokušeními, kteráž především z nečinnosti pocházejí. Rozvádí tudíž důkladněji a šířeji nauku Krista Pána v evangeliu obsaženou, čímž dokazuje, že není učení jeho o práci leč věrným ohlasem evangelia.

Svatý apoštol neopominul dokonce nadpřirozených zásluh z práce plynoucích: »Služebníci,« tak píše Kolossenským, »poslušni buďte ve všem pánů tělesných, ne na oko sloužíce, jako lidem se líbíce, ale v sprostnosti srdce, bojíce se Boha. Cožkoli činíte, ze srdce činite jako Pánu a ne lidem, vědouce, že od Pána vezmete odplatu dědictví. Pánu Kristu služte.« ⁴⁾ Příkaz tento opakuje ovšem dodávaje ještě důrazněji, jak třeba na práci pohlížeti, kterouž před Bohem a pro Boha konáme. »Služebníci buďte poslušni pánů tělesných s bázní a s třesením v sprostnosti srdce svého jako Krista, ne na oko sloužíce, jako lidem se líbíce, ale jako služebníci Kristovi, činíce vůli Boží ze srdce, s dobrou vůlí sloužíce jakožto Pánu, a ne lidem, vědouce, že což by koli učinil dobrého, zas vezme od Pána, buď on služebník aneb svobodný.« ⁵⁾ Prací Bohu sloužiti třeba, neboť Bůh práci na věčnosti mzdu

¹⁾ II. k Soluň.

²⁾ Sk. ap. 20.,

³⁾ Efes. 4., 28.

⁴⁾ Kol. 3., 22.

⁵⁾ Efes. 6., 5.

nehynoucí ustanovil. Kdo si prací získal zásluh, má nárok na odměnu u Boha, ať svobodný či služebník.

Práce, která všechny ve službu svou zavazuje, nezná rozdíl mezi svobodným a otrokem; prohlašuje tudíž svatý Pavel tento tak drsný rozdíl za zrušený. »Vy, páni, též také číňte jim, uskrovňující pohrůžek: vědouce, že i jejich i váš Pán jest v nebesích a přijímání osob není u něho.« ¹⁾ Naděje na odměnu věčnou byla to, která sv. Pavla ve všech námahách a pracích sílila a povzbuzovala, spojujíc jej s božským Mistrem, kterýž si žádal učeníkův v kříži a sebezapírání neunavných a osvědčených.

Co světec a apoštol národů hlásal, dle toho žil a pracoval. Nepřihlížel však pouze k zásluhám nadpřirozeným, kteréž jsou práce ovocem nejtrvalejším a nejcennějším; vědělť tento výtečný znalec poměrů společenských, že třeba z práce míti i výtěžek hmotný, a proto i tento jako nárok pracujících obhajoval. »Pracující oráč musí nejprv užítky bráti.« ²⁾ »Kdo bojuje kdy na svůj plat? Kdo zakládá vinici a nejí z ovoce jejího? Kdo pase stádo a nepožívá od stáda mléka?« ³⁾ Když tohoto práva na mzdu za práci se zastává, odvolává se na zákon Mojžíšův, kterýž se vyplnil v zákoně Kristově; dodává totiž ke slovům zmíněným: »Zdali podle člověka to pravím? Nepraví-liž toho i Zákon? Neboť psáno jest v Zákoně Mojžíšově: Nezavážeš úst volu mlátícímu. Zdaliž Bůh o voly (tak) pečuje? Aneb více pro nás to praví? Pro nás zajisté to napsáno jest, nebo kdo oře, v naději má orati, a kdo mlátí, v naději (to činí), že vezme užitek.« ⁴⁾ Vyznívá tudíž nauka sv. Pavla o nároku pracujícího na mzdu v zásadu Pánem Ježíšem prohlášenou: »Hoden jest dělník mzdy své.« Není tudíž ani neshody, tím méně odporu mezi sv. Pavlem a evangeliem ve příčině nauky o práci.

Se svatým Pavlem souhlasí ve zmíněné nauce

¹⁾ K. Efes. 6., 9.

²⁾ 2. Tim. 2., 6.

³⁾ 1. Kor. 9., 7.

⁴⁾ 1. Kor. 9., 8. nn.

i ostatní apoštolé, poněvadž všichni hlásali jedno a totéž evangelium. Tak si vážil práce kníže apoštolův sv. Petr, kterýž z lidu pracovního na apoštola povolán, ve dvou případech zvláště, jak Skutky apoštolské vypravují, zřejmě ukázal, jak velice práci cenil. Když svatý Petr člověka od narození chromého, ¹⁾ jenž na sv. Petra patřil, očekáváje almužnu, oslovil: »Zlata a stříbra nemám, ale co mám, to tobě dám: Ve jménu Ježíše Krista Nazaretského vstaň a chod« a uzdravil ho, zajisté že tak chtěl učiniti mrzáka schopným ku práci, aby si mohl prací vydělávati; než i vysvoboditi ho chtěl z tohoto bídneho stavu, aby nezávisel na dále zcela na milosti a dobročinnosti dobrých lidí. V práci že přední úkol člověka spočívá i důstojnost lidská je založena, jistě tímto zázračným uzdravením sv. Petr ukázal, jakož i umožnil, by uzdravený záslužné utrpení, které oddaně do vůle Boží snášel, za záslužnou práci zaměnití mohl. Druhá událost, která lásku a vážnost sv. Petra ku práci dosvědčuje, stala se v Joppe. (Sk. ap. 9, 36 a násl.) Tam vyznamenávala se vdova Tabitha dobrými skutky, hlavně že hotovila šatstvo chudým vdovám. Když totiž tato zemřela, a sv. Petr tam byl povolán, přistoupily k němu vdovy, plakaly a ukazovaly šaty, které jim Tabitha zhotovila. Svatý Petr dojat láskou Tabithy a pílí, kterou hotovila šatstvo na podporu nuzných, vzkřísil ji z mrtvých, dokazuje tak, že práci duchem křesťanským posvěcenou Bůh sám i zázračně odměňuje.

V prvním listě svém ²⁾ týž apoštol píše: »Obcování své mezi pohany mějte dobré, aby v tom, v čemž utrhají vám jako zločincům, spatřujíce vaše dobré skutky, velebili Boha v den navštívení.« V těchto dobrých skutcích rozhodně i práce obsažena jest, neboť v dalších napomínáních dodává ³⁾: »Služebníci poddání buďte ve vši bázni pánům, netoliko dobrým a mírným, ale také nevhodným; neboť ta jest milost, jestliže kdo pro svědomí Boží snáší zármutky, trpě

¹⁾ Sk. ap. 3., 1 a násl.

²⁾ 1. Petr. 2., 12.

³⁾ 1. Petr. 2., 18. nn.

nespravedlivě. Nebo jaká jest to sláva, jestliže hřešice a za to pohlavkování jsouce snášíte? Ale jestliže dobře činíce trpělivě snášíte, toť jest milost u Boha.»

Evangelium sv. Jana v kap. 21. dosvědčuje, jak tento apoštol práce si vážil, když za úvod pro důležité ustanovení Petra za nejvyšší hlavu církve ono zjevení z mrtvých vstalého Vykupitele vypravuje, kdež Pán rybolov apoštolů tak hojně odměnil. Ve svých listech apoštol Jan věřícím lásku účinnou tak důrazně doporučí a práci v připomenutí tato zahrnuje.

Juda pak apoštol odsuzuje bezbožné, kteří dny své tráví v nečinnosti a nestřídmosti (v. 16.), kteříž lidem lichotí k vůli zisku a tak neřesti Balaamově, t. j. ziskuchtivosti zcela jsou oddáni. Když zavrhuje apoštol ziskuchtivost (v. 11.), která všemi, i nepoctivými prostředky zisku a výtěžku hledá, rozlišuje přece zcela správně mezi ziskem nespravedlivým a spravedlivým, kterýž se poctivou prací těží.

Že u sv. Jakuba zmínku o práci nalezneme, tomu nasvědčuje celý ráz jeho listu. Kde se totiž dobré skutky s takovým důrazem přikazují, tam nemůže býti povinnost a zásluha práce pomínuta. Z příkladu rolníkova odvozuje naučení mravní pro věřící): »Aj, oráč očekává drahého užitku zemského, trpělivě čekaje, až by přijal déšť ranní i pozdní. Protož i vy buďte trpělivi.« Přikazuje, by se veškera práce dala pod ochranou Boží, bez níž by člověk nemohl ničeho poříditi, jsa ve všem na Bohu závislým. »Říkáte« — tak píše apoštol — »dnes neb zítra půjdeme do toho neb onoho města a pobudeme tam celý rok, a budeme kupčiti a získáme, ježto nevíte, co zítra bude. Nebo co jest život váš? Pára jest, která se na maličko ukazuje a potom zmizí. Místo toho, co byste měli říkati: Bude-li Pán chtíti, a budeme-li živi, chceme to neb ono. Ale nyní se chlubíte v pýše své. Všelike takové chlubení jest zlé.« ²⁾

I jako zastance mzdy za práci dle vůle Boží konanou vystupuje svatý Jakub, žádaje toto právo pro dělníka se vši rozhodností. »Nuže, nyní, boháčové,

¹⁾ Jak. 5., 7. n.

²⁾ Jak. 4., 13. nn.

plačte kvílíce nad bédami svými, kteréž přijdou na vás. Zboží vaše shnilo, a roucha vaše jsou od molů pokažena. Zlato a stříbro vaše zrezivělo, a rez jejich bude na svědectví proti vám a žráti bude těla vaše jako oheň. Shromáždili jste sobě hněv ve dnech posledních. Aj mzda dělníků, kteříž žali krajiny vaše, kterouž jste jim zadrželi, křičí, a křik vešel v uši Pána zástupův.« ¹⁾

Mocnou zajisté ochranu práci i mzdě zjednal sv. apoštol slovy těmito, když na zadržování mzdy vinu hříchu do nebe volajícího prohlásil; než i cestu prokrestil práci lidí svobodných, kteří jho otrocké, v pohanstvu všeobecně téměř práci uložené, nositi nemohou.

Svatí apoštolé tudíž nejen že neodporují nauce Krista Pána o práci, nýbrž ji jako símě bohatě rozseté i s ovocem a úrodou bohatě požehnanou lidstvu svěřují a práci ke cti a uznání všeobecnému dopomáhají.

4. Práce a mzda ve světle Zjevení Božího. ²⁾

Práce, jak ukázáno, jest povinností mravní, již založila vůle Boží. Pracovati třeba proto, poněvadž Bůh učinil práci úkolem každého člověka. Z toho plyne i další důsledek, že práce zasahujíc na pole náboženské, zásadami nábožensko-mravními spravovati se má, by se stala skutkem záslužným. Bez náboženství nemožno rozluštití otázky důležité ano palčivé, které se v oboru práce nahromadily a často nesprávně rozřešeny, uvádějí jen omyly a zmatky místo oprav do poměrů lidu pracovního beztoho zuboženého. Život však lidský, ve kterém dostáti třeba úkolům mravním, na zemi se rozvíjí a trvá, jsa závislým na potřebách i časných; tyto pak bývají obyčejně uhrazeny výtěžkem práce. Dí-li přísloví, že »bez práce nejsou koláče,« starou a svatou vyjadřuje pravdu, že práce musí míti pro člověka i hmotný užitek, by opatřovala časných věcí, bez nichž na světě žíti nelze.

¹⁾ Jak. 5., 1. nn.

²⁾ Viz *Simon Weber*, l. c., str. 75.

Je-li práce tolik co námaha sil lidských na získání jistého užitku nebo dobra podnikaná, nemůže, věru, nikdo jiný míti v první řadě větších nároků na užitek z práce nežli ten, kdo práci vykonal. Nemůže se ovšem přičísti celý výtěžek pracovníku, zvláště když práce kapitál předpokládá jako spojence; přece však nelze bez hrubého provinění se proti zásadám spravedlnosti popírat, že v první řadě pracující na zisku práce podíl míti musí. V tomto požadavku shodují se všichni, kdož si kdy společenských poměrů všímali. »Kdo sám pracoval a s chutí pracoval, ví, že se nepracuje jen k vůli práci.« ¹⁾ »Práci bez výtěžku každý za škodu pokládá.« ²⁾ »Naději na zisk musí člověk míti, jinak stane se mu práce trápením.« ³⁾ »I nejšlechetnější oslazují si břímě práce vyhlídkou na mzdu.« ⁴⁾

Soudí-li tak o mzdě za práci svatí Otcové, nemůže nám to býti ani s podivením; vždyť nebylo těmto veleduchům nic jiného vodítkem, leč spravedlnost vůči všem; obdiv však vzbuzuje, že anglický sociolog Smith ⁵⁾ podobně dí: »Mzda za práci jest pobídkou k pilnosti, kteréž jako každé lidské vlastnosti přibývá tou měrou, jakou se povzbuzuje. Vydatná strava sílí lidské ústrojí, slibná však naděje, že si zlepší postavení a dokončí život klidně a v blahobytu, podněcuje ho, by své síly co nejvíce napínal. Kde je vyšší mzda, tam jsou také dělníci činnější, pilnější a hbitější, než kde je mzda nízká.«

Evangelium Páně, jehož nauka i pro práci je směrodatnou, nemůže pominouti otázky, zda mzda za práci a v jaké míře výtěžek práce pracujícímu přísluší. Zmíněna již byla odměna za práci vytrvalou a pilnou, které dopřál Kristus Pán apoštolům jednak při hojném rybolově, an je za apoštoly povolal, jednak po svém z mrtvých vstání, kdež se rovněž božský

¹⁾ Basili Ep. 18.

²⁾ Jan Zlat. In Genes. hom. 67.

³⁾ Basil. tamtéž.

⁴⁾ Gregor. Mag. Mor. 8., 14.

⁵⁾ Smith, Untersuchungen über das Wesen des Volkswohlstandes, I. 127., kap. 8.

Mistr ukázal štědrým práce odměnitelem. Při četných pak divech a zázracích, mezi nimiž uzdravení zázračná převládala, zajisté, jak již pověděno, bylo Kristu Pánu pohnutkou neposlední, by nemocní a k práci neschopní mohli si, jsouce zproštěni neduhu, vydělávati práci chléb vezdejší. Podobenství pak o pěti hřivnách, kde hospodář výtěžek a zisk oběma pilným služebníkům ponechává a se zvláštní oblibou větší ještě odměnu jim slibuje, líného pak služebníka přísně kárá a trestá, s důstatek svědčí, že Kristus Pán mzdy netoliko nezavrhoval, nýbrž ji jako právo pracujícího uznával, ano sám dával. Na další ještě doklad, že mzda Kristem Pánem schválena byla, uvésti lze podobenství jednou již zmíněné, kteréž svatý Lukáš ve svém evangeliu v hlavě 10. vypravuje, kdež po práci se vyplácela mzda.

Ostatně vyslovil Spasitel náš zásadu v této příčině zcela jasnou, an děl: »Hoden jest dělník mzdy své.« Dělník má tudíž nárok a právo na mzdu; právo pak na mzdu může jen v práci se zakládati a z ní plynouti. Nemůžeť mzda záviseti na milosti, na dobré vůli a na laskavosti prácedárcově; neboť kde je právo a nárok, tam je spravedlnost a nikoliv snad pouhá milost. Měřítkem pro výši mzdy jest především cena výrobku; má tudíž ona práce větší mzdou býti odměněna, která více zboží anebo lepší zboží vyrobila. Takto jest spravedlivě rozsouzeno, co prácedárce platiti má a pracující žádati smí. Cena tržní, cena spotřební výrobku mají býti rozhodným činitelem na vyměřování mzdy; od této se mohou ovšem odčítati všechny výdaje, kterých bylo potřebí, až se výrobek dostal na prodej, a to doprava, námaha při prodeji a pod.

Nesmí se však toto právo, výši mzdy stanoviti, jedině ceně výrobku přenechat, takže by jen poptávka a nabídka zboží o mzdě rozhodovati směly; máť výrobek beztoho až příliš veliký vliv na určování ceny. Stal by se tak člověk úplně závislým na zboží, kteréž by určovalo požadavky jeho, ano stalo by se dokonce středem, kolem něhož by se dělník chtěl nechtěl musil otáčet; a člověk přece přirozeností svou nad pouhou věcí rozhodovati má; děje-li se opak

toho, jest to převrácený řád přirozený, který nezůstává bez trestu. Nesmí se tudíž připustiti, by cena zboží tak klesla, že by si člověk pracující nemohl opatřiti ze mzdy potřebných prostředků k životu. Nejnížší mzda, kteráž aspoň postačuje, by dělník uhradil, čeho na výživu svou a rodiny své potřebuje, musí býti pevným bodem, kolem něhož se cena zboží pohybovati může, takže tato mzda vždy a za každé podmínky se zachová. Cena výrobku nemůže ovšem vždy zůstatí stejnou; zvyšuje se velikou spotřebou a ovšem i čilou poptávkou, zvláště je-li výrobek vzácný a řídký. Když však je poptávka slabá a spotřeba nepatrná, i cena klesá. Takové mimořádné poměry nemohou býti pravidlem, dle něhož by se mzda stanovila; tato se stanoviti může jen za zdravých a pravidelných poměrů výrobních, tržních a prodejních. Práce žádá si vším právem spravedlivé mzdy a nemá se státi hříčkou kapitálu, který s výrobky zachází jen na svůj prospěch a proto takovou určuje za práci mzdu, jak se jemu zlíbí a hodí.

Když dva tak nezbytní činitelé k výrobě přispívati musí, jako práce a kapitál, pak se též o výtěžek spravedlivě děliti mají. Prospěch a zisk nesmí býti nejvyšším rozhodčím, kolik, a to co nejvíce, kapitálu, a kolik, a ovšem co nejméně, práci, z výtěžku připadnouti má, nýbrž povinnost a právo tu rozhodovati mají. Kapitál, který práci podporuje tím, že ji u velikých rozměrech umožňuje, má býti vůči práci spravedlivým a velikomyslným; nikdy pak nemá tuto utlačovati ano zotročovati.

Poněvadž právě kapitál to byl, který s prací u výtěžku a mzdě libovolně zacházel, an uměle ceny zvyšoval anebo snižoval a často jen bídné drobty se stolu plného zisku práci pohazoval, povstal a rozšířil se směr jiný Lockem, Smithem i Marxem šířený, že totiž jedině práci přísluší právo a celý výtěžek práce, poněvadž prý jest jedinou příčinou výrobků. Než ani tento názor hlučně hlásaný není správný a spravedlivý. Což nebyla dříve země se všemi statky a s celým bohatstvím svým Stvořitelem upravena pro člověka, kterýž měl na zemi bydliti a ji obdělávati? Což přece nic

jiného neznamená, než že bylo člověku pracovati a schopnost a dovednost svou ve zpracování zboží a plodin pozemských zužitkovati. Byť i člověk jako bytost osobní a svobodná těšil se svobodě, jest přece závislým na statcích a dobrech tohoto světa, ať již ve vlastní a původní podobě anebo v podobě kapitálu zpeněžených, a to v té míře, že by neměl ani čím potřeby životní uhražovati, ani na čem pracovati. Závisí tudíž práce na kapitále a kapitál na práci, jsouce souřadnými a stejně oprávněnými i podnikateli i těžiteli.

Zásada, že jedině práci přísluší právo na výtěžek jakožto jediné jeho příčině, vedla by k důsledkům až pošetilým a zcela směšným. Tak bylo by na př. cenější seno, které bylo třeba mnohokrát pro špatné počasí obracet, nežli seno za příznivého počasí brzy domů svežené; stejné ceny byla by socha ať ve dřevě ať v mramoru zhotovená, jak P. Weiss ve své apologii dovozuje.

Práce potřebuje kapitálu a kapitál práce; neboť nemohl by kapitál zisk vynášeti a těžiti bez práce, jakož zase závisí práce na kapitále, poněvadž by nedomohla se mzdy za námahu svou. Jsou ovšem svobodni a stejně oprávněni oba činitelé, než, mají povinnosti vůči společnosti, by prácedárce práci poskytl, poněvadž majetkem vládne; pracovník pak za to, že práci přijímá a tak společnosti prospívá, má právo na část majetku, která se mu poskytuje v podobě mzdy. Neztrácí ničeho na svobodě bohatý, když práci dává; ovšem nesmí ani, kdo v práci se uvazuje, ničeho na své svobodě pozbyti — co pracovník nabízí prácedárci, jest pouze to, že smí upotřebiti jeho schopností a sil pracovních, ovšem s tou podmínkou, že se výrobek prací zhotovený odplatí mzdou. »Do, ut des,« jest oním nejpevnějším a nejsprávnějším pravidlem, které má poměr pracujícího k prácedárci určovati. Spravedlnost vyrovnávací musí býti rozhodčím ve sporech podobných. Síla pracovní ku práci poskytnutá dá se teprve tenkrát posouditi, až výkonnost její jest patrna, takže podle míry práce i míra mzdy se stanoviti musí. »Id enim merces dicitur, quod alicui

recompensatur pro retributione operis vel laboris, quasi quoddam pretium ipsius. Unde sicut reddere justum pretium pro re accepta ab aliquo est actus justitiae, ita etiam recompensare mercedem operis vel laboris est actus justitiae. Justitia autem aequalitas quaedam est.« t. j. »To se totiž mzdou nazývá, co se dává v náhradu za vynaloženou práci neb dílo jako nějaká cena její. Jakož jest úkonem spravedlnosti dáti spravedlivou cenu za věc od někoho obdrženu, tak i dávati mzdu za práci jest úkonem spravedlnosti. Spravedlnost pak jest jakás vyrovnanost.« Tak vykládá sv. Tomáš ¹⁾ pojem mzdy.

Práci dodáno nových pohnutek, a to mocných, když mzda jakožto právo evangeliem prohlášena. Kdo mzdy prací nabýti může, ten si může získati majetku pro sebe a pro svou rodinu, jakož i zaopatřiti si stáří klidné a bezstarostné; vědomí toto pak pobízí k vytrvalé práci, která se s napjetím všech sil konává. Pracovati za mzdu, není hanbou, jakož bylo za dob otroctví pohanského. Byla-li Ciceronovi mzda »auctoramentum servitutis«, neznamená mzda pod vlivem nauky Kristovy nic podobného. Má-li pracovník právo mzdu žádati a přijímati, má zajisté i právo po mzdě se snažiti. Když jest pracovník mzdy své hoden, jak dí Kristus Pán, není mu mzda almužnou, nýbrž dluhem, povinností a majetkem, kterýž vyplacen býti má tomu, který práci vykonal. Nestyděli se tudíž již ani první křesťané za práci a řemeslo za mzdu konané, neboť v katakombách se vyskytují na hrobech nápisy, zvěstující jak jméno zesnulého, tak stav, a to netoliko nějakou důstojnost duchovní nebo světskou, nýbrž i jména řemesel, jako pekař, zahradník, vojín, tam se nalézají. Práce druhdy opovržená stala se i okrasou hrobu a na základech nauky Kristovy nabyla oprávněnosti a cti, která se jí v pohanském starověku upírala. ²⁾ Není tudíž evangelium naukou, která by se jen výlučně hodila pro duše rozjímavé, nýbrž podporuje

¹⁾ Summa theol. I, 2. q. 114 a. 1.

²⁾ Srv. Dr. *Ľ. Tumpach*, Význam a důležitost starokřesťanských památek a pomníků pro vědu a náboženství (Praha 1901), str. 51.; *Bilczewski-Tumpach*, Archaeologie křesťanská, str. 93. nn.

a zvyšuje podmínky práce plodné; ovšem že dodává i práci směru vznešeného, jímž se k poslednímu cíli nese.

5. Práce a bohatství ve světle Zjevení Božího. ¹⁾

Když se i popříti nedá, že pohnutky nábožensko-mravní práci podporují a zušlechťují, poněvadž jí dodávají zásluhy a mění ji ve skutek bohulibý, přece nelze přehlédnouti, že i jiný činitel chuť a snahu po práci mocně rozněcuje. Tímto, věru, až čarovným slovem, které i zemdlené ruce povznáší ku práci, jest majetek a bohatství. Proto tolik chvály na bohatství se všech stran, ovšem v první řadě u spisovatelův národohospodářských. »Aby byl člověk ku práci určen, třeba pohnutky, a tato směřuje k majetku,« dí Bastiat. ²⁾ I Kant, ač se především záhadami filosofickými zabýval, napsal: »Dík budiž přírodě za marnivost, až nesnášlivě závodící, za neukojitelnou touhu po majetku a vládě. Bez ní zůstaly by stkvostné přirozené schopnosti v lidstvu nevyvinuty a ve dřímotě.« Hertzka pak ještě k ostřejším závěrům dospívá, an píše: »Poněvadž se bohatství a pokrok s hospodářskou spravedlností nedaly srovnati, kázal buddhismus rovnost chudoby a odříkání. Takto dohrál svou úlohu v hospodářském žití lidstva. Chudoba a odříkání se jsou překážkami kulturními, a kmen, který se jim oddal, opustil jeviště dějin světových.« ³⁾

Jakož pak bohatství podporuje pokrok kulturní a rozvoj duševní dle názoru tohoto, tak i vývoj průmyslu a obchodu na něm závisí. Není-li bohatství nahromaděno, nemůže ani velkopřůmysl ani rozkvět umění prospívati. ⁴⁾ Zrušení majetku bylo by tudíž dle Hartmanna hrobem kultury. Bohatství tak vychvalované, poněvadž obsahuje prostředky pro život zjemnělý, pohodlný a bezstarostný, rozhodně tudíž do

¹⁾ Viz *Šimon Weber*, l. c. str. 109. nn.

²⁾ *Harmonies économiques*. (Sebr. spisů sv. VI. str. 236.)

³⁾ *Treitsche bei Herkner, Arbeiterfrage*, str. 285.

⁴⁾ *Treitsche* l. c.

jisté míry a v jistém směru třeba seřaditi a srovnati s pohnutkami vyššími nábožensko-mravními, by měla práce stálou a trvalou oporu v bohatství.

Jak pohlíží evangelium na bohatství? Smí býti podle nauky Krista Pána i bohatství podnětem a pobídkou ku práci? Sociologové, ano i někteří theologové protestantští odpovídají na otázku tuto záporně. Tak Paulsen ¹⁾ shledává, že dle křesťanské nauky jest bohatství pro křesťana bezcenným. Dle Zieglera ²⁾ pak považoval prý Kristus bohatství za překážku pro království Boží a proto také snaze po bohatství nepřikládal ceny. Moderní nauka národospodářská žaluje na křesťanství, »že zásada evangelia, hlásající opovrhování statky a lásku k chudobě, jest v naprostém odporu s nejvyšším principem národohospodářským. Kteří chtějí býti bohatými, upadnou v tenata ďáblova, dí apoštol; když každý jednatel se snaží, by zbohatl, tu nejvyšší vzdělanost zkvétá, tak zase hlásá moderní hospodář národní.« ³⁾

Nyní se sice přiznává, že mravouka katolické církve nezavrhne snah účinných po blahobytě, když tento cestou poctivou dobyt, ke zdokonalení i majitele i bližního slouží; přece se však přidává, že »místo aby se zavrhovalo a zamítalo bohatství zcela drsně, jako kdysi, že se nyní na povinnosti, které ukládá, tím důrazněji poukazuje.« ⁴⁾ Byla by tedy dle názoru tohoto církev katolická prvotní stanovisko vůči bohatství pozměnila a přísný odpor vůči němu zmírnila. V odpověď na takovouto poznámku případně dí již Tertullian ⁵⁾: »Pospolu býváme na tomto světě užívající téhož fora, téhož tržiště, těchž lázní, těchž krámův, dílen a stájí. Cestujeme s vámi na téže lodi, konáme pospolu vojenskou službu, zaměstnáváme se orbou a obchodem; rovněž i provozujeme mezi ostatními řemeslo naše a zaměňujeme veřejně výrobky své k vašemu užitku.« Dokazuje tak tento církevní spiso-

¹⁾ *Paulsen*, System der Ethik, str. 60.

²⁾ *Geschichte der christl. Ethik*, str. 66.

³⁾ *Riehl*, Die deutsche Arbeit, str. 195.

⁴⁾ *Herkner* l. c. str. 142.

⁵⁾ *Apolog.* c. 42.

vatel, že ani křesťané v dobách prvních bohatství nepovažovali za nepřítel viny své, když se věnovali řemeslům a obchodu, čímž si přece majetek i bohatství zjednávali, ano i těch požitků si mohli dopřát, které bohatství umožňuje, jako lázni, pobytu na foru, nákupu na tržišti atd.

Než ještě poměr evangelia k bohatství vytčen bude, dlužno připomenouti, že Kristus Pán chudobu doporučoval, chudobu soudružkou nerozlučnou na pouti života pozemského si vyvolil, ano dokonce dobrovolnou chudobu jakožto zvláště účinný prostředek pro spásu duše vychvaloval. Na doklad třeba jen připomenouti odpověď, kterou Kristus Pán dal bohatému zákonníkovi, jenž se k následování jeho hlásil: »Lišky doupata mají, a ptactvo nebeské hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu sklonil.« ¹⁾ »Blahoslavení jste vy chudí, neboť vaše jest království Boží,« ²⁾ dí jinde, kdež na potěchu chudobných stav tento často trapný jako zvláště bohumilý se doporučuje. V podobenství o boháči a chudém Lazarovi ³⁾ připomíná Kristus Pán, že byl boháč v pekle pochován, Lazar pak anděly do lůna Abrahamova nesen. Za pošetilce prohlašuje Pán Ježíš bohatce, jenž toliko o výtěžek co možná největší na svých polích pečuje, poněvadž ještě téže noci duše od něho požádána bude. Bohatému mládenci, který ke Kristu Pánu přichází s otázkou: »Mistře dobrý, co učiním, abych života věčného došel?« radí: »Jednoho se ti nedostává; jdi, prodej, cožkoli máš, dej chudým a budeš mít poklad v nebi: a pojď, následuj mne.« ⁴⁾ Apoštolům, když je posílal evangelium kázat, nařizoval Kristus Pán: »Nemějte zlata, ani stříbra, ani peněz v opascích svých, ani mošny na cestě, ani dvou sukní, ani obuvi, ani hole.« ⁵⁾ »Darmo jste vzali, darmo dávejte.« ⁶⁾ Svatý Petr pak o přijetí svém za apoštola dí: »Aj, my jsme všechno opustili a šli jsme za tebou.« ⁷⁾ I jiným posluchačům svým přikazuje Kristus: »Prodejte, co máte, a dávejte almužnu.« ⁸⁾

¹⁾ Mat. 8., 20. — ²⁾ Luk. 6., 20. — ³⁾ Luk. 16., 19. — ⁴⁾ Mar. 10., 17. nn. — ⁵⁾ Mat. 10., 9. n. — ⁶⁾ Mat. 10., 8. — ⁷⁾ Mar. 10., 28. — ⁸⁾ Luk. 12., 33.

»Nikdo z vás, kdo se neodřekne všech věcí, kterými vládne, nemůže býti mým učníkem.« ¹⁾)

Před bohatstvím Kristus Pán i varuje: »Neskládejte sobě pokladů na zemi, kdežto rez a mol kazí, a kdež zloději vykopávají a kradou; ale ukládejte sobě pokladů v nebi kdežto ani rez ani mol nekazí, a kdež zloději nevykopávají ani kradou.« ²⁾) »Nemůžete Bohu sloužiti i mamoně.« ³⁾) Bohatství může býti péči o duši na závalu: »Bídy světa a klamnost zboží a žádosti jiných věcí vcházejíce, udušují slovo, a bývá bez užitku.« ⁴⁾) Pro majetek nevyhověli pozvaní, aby se účastnili hostiny Kristem Pánem pořádané. Proto také pronáší Pán Ježíš ona vážná slova: »Běda vám bohatým, nebo již máte potěšení své.« ⁵⁾) »Snázeť jest velbloudu skrze jehelní ucho projíti, nežli bohatému vjíti do království Božího.« ⁶⁾)

Než přes všechny tyto výroky o bohatství nelze nikde naléztí výroku takového, kterým by se bohatství zapovídalo nebo za hříšné prohlašovalo. I vřelé doporučování chudoby a výstraha před bohatstvím dají se srovnati, takže i v oboru křesťanské nauky bohatství má svou oprávněnost. Apoštolé dobře pochopovali slyšíce Mistra svého, jak o nebezpečnosti z bohatství pro spásu duše plynoucím s důrazem mluví, že těžko za takových okolností spasení dojíti, a proto se tázali s podivením: »Kdož takto může býti spasen?« ⁷⁾) Prosí Mistra svého o bližší vysvětlení, aby jako hlasatelé evangelia v této důležité záležitosti správně učili i jednali. Čemu tedy apoštolé v této příčině učí, to jest rozhodujícím, neboť jest tato nauka apoštolův oním evangeliem, jež od Krista přijali, aby je dále šířili a hlásali. Svatý Pavel téměř slovy evangelia hlásá: »Majíce pokrm a čím bychom se odívali, dosti na tom mějme.« ⁸⁾) »Dostí mějte na tom, co máte; onť zajisté řekl: Nenechám tebe, ani opustím.« ⁹⁾) S velikým důrazem připomíná sv. apoštol povinnost, že z majetku třeba udíleti almužnu a nezištně pečovati o blaho

¹⁾) Tamtéž 14., 33. — ²⁾) Mat. 6., 19. n. — ³⁾) Mat. 6., 24. — ⁴⁾) Mar. 4., 19. — ⁵⁾) Luk. 6., 24. — ⁶⁾) Mar. 10., 25. — ⁷⁾) Mar. 10., 26. — ⁸⁾) I. Tim. 6., 8. — ⁹⁾) Hebr. 13., 5.

bližního. »Žádný nehledejž, co jest jeho, ale co jest druhého.« ¹⁾ »Žádný, kdož bojuje Bohu, nezaplétá se v obchody světské, aby se líbil tomu, od kohož jest zvolen.« ²⁾ Almužnu a podporu chudobných a osiřelých povyšuje sv. Jakub na stupeň bohoslužby, an píše: »Náboženství čisté a neposkvrněné u Boha a Otce toho jest: Navštěvovati sirotky a vdovy v souženích jejich a neposkvrněně sebe ostríhati od tohoto světa.« ³⁾ Skromností by se mezera mezi bohatým a chudobným vyrovnala, jak připomíná týž apoštol slovy: »Chlubiž se bratr ponížený v povýšení svém, a zase bohatý v poníženosti své.« ⁴⁾

Ani svatý Petr nelpěl na majetku, když napsal: »Všelikou péči svou složte na Boha, neb on má péči o vás.« ⁵⁾ Nějaký zákaz bohatství bychom marně hledali, ač ani apoštolé neopomíjejí nebezpečí, která z majetku a zvláště z bohatství pro duši vyplynouti mohou. »Kteríž chtějí zbohatnouti, upadají v pokušení a v osidlo ďáblovu.« ⁶⁾ Bohatství přivádí k pýše, svádí ke přílišné sebedůvěře, k nepoctivosti, k náboženské lhostejnosti a ochablosti; lakota jest kořenem veškerého zla. ⁷⁾

Ač na všechny tyto dosti povážlivé vlivy, které s bohatstvím často souvisejí, apoštolé s takovým důrazem poukazují, přece žádný z nich bohatství nezapovídá, aniž ho naprosto zavrhuje. Z listův apoštolských i ze Skutkův apoštolských jest právě patrné, že v obcích křesťanských byli i bohatí a zámožní věřící. Tak Kornelius, setník v Caesarei, komoří královny Aethiopské, Ananiáš a Safira. Sv. Jakub předpokládá, že i bohatí jsou křesťany; jinak by neměla smyslu ani slova již jednou uvedená: »Chlubiž se bohatý v poníženosti své,« ani napomenutí, kteráž dal obchodujícím, by podniky své vůli Boží podrobovali. Svatý Petr ⁸⁾ varuje před přílišnou důvěrou ve zlato a stříbro a pokazuje k tomu, že nejsme vykoupeni

¹⁾ I. Kor. 10., 24. — ²⁾ II. Tim. 2., 4. — ³⁾ Jak. 1., 27. — ⁴⁾ Jak. 1. 9. n. — ⁵⁾ I. Petr 5., 7. — ⁶⁾ I. Tim. 6., 9. — ⁷⁾ I. Tim. 6., 10. — ⁸⁾ I. Petr 1., 17.; 3., 3.

ani zlatem ani stříbrem, že u Boha není přijímání osob, a to jistě zámožné mezi věřícími na zřeteli má.

Výrok svatého Jana, ¹⁾ tolikráte na doklad účinné lásky citovaný: »Kdo by měl statek tohoto světa a viděl by bratra svého, an trpí nouzi, a zavřel by vnitřnosti své před ním, kterak láska Boží zůstává v něm?« jest uznáním bohatství. Ve třetím listě chválí sv. Jan ²⁾ Gaja za pohostinství, kteréž přepokládá zámožnost jeho. Právo majetkové výslovně uznává dále svatý Pavel, kterýž o sobě píše ³⁾: »Umímť i snižen býti, umím i hojnost míti,« čímž dán i ostatním věřícím vzor. »Žádnému nezůstávejte nic dlužni, než abyste se vespolek milovali,« napsal týž apoštol Římanům. ⁴⁾ Jelikož majetek, ano i bohatství jako stav křesťanům dovolený uznával, mohl pořádati sbírky pro křesťanské obce palestinské, které byly hladem stíženy. Dary v těchto sbírkách měly býti dobrovolné a jediné láskou k bližnímu určovány: »Prvního dne po sobotě vezmi jedenkaždý z vás k sobě a vlož do pokladnice, co se mu dobře líbiti bude, aby ne teprv, když přijdu, sbírky se dály.« ⁵⁾

Žádný z apoštolův tudíž nezakazoval bohatství, než žádný z nich netajil se též všemi nebezpečími a pokušeními, která v bohatství mají původ a základ. Vědělť apoštolé předobře, že lze bohatství i dobře a bohulibě používat, a to k dobročinnosti. »Jedenkaždý dej, jakž uložil v srdci svém, ne se zármutkem anebo z musení, nebo veselého dárce miluje Bůh.« ⁶⁾ K tomuto účelu vznešenému, jak sv. Pavel píše, má majetek sloužiti a netřeba ho tudíž zavrhovati. I dle nauky sv. Jana jest dobročinnost skutkem bohulibým. Majetek tudíž jest sám o sobě věci nelišnou, které se může užiti dle vůle Boží ke mnohým dobrým skutkům, ovšem když majitel dovede nebezpečí a lákadlům bohatství odolati. Kdo má majetek, jest nezávislým; než i svoboda ducha náboženského těmito dobrovolnými skutky a podporami projevovati se má. Po této stránce mohl tudíž i svatý Pavel o bohatství napsati:

¹⁾ I. Jan 3., 17. — ²⁾ III. Jan v. 5. a 6. — ³⁾ Filip. 4., 12.
⁴⁾ Řím. 13., 8. — ⁵⁾ I. Kor. 16., 2. — ⁶⁾ II. Kor. 9., 7.

»Mocent pak jest Bůh všelikou milost hojnou učiniti ve vás, abyste ve všem vždycky všeliký důstatek majíce, rozmáhali se ke všelikému dobrému skutku, jakož psáno jest: Rozptýlil, dal chudým a spravedlnost jeho zůstává na věky věkův. Ten pak, kterýž dává símě rozsévajícímu, i chléb k jedení dá, a rozmnoží símě vaše a přispoří ourody spravedlnosti vaší, abyste ve všem zbohaceni jsouce, hojnost měli ke všelike spravedlnosti, kterážto působí skrze nás díkyčinění Bohu.« ¹⁾

Apoštolé nepřikazují nikde věřícím, by se zřekli bohatství a majetku, ač prvá doba křesťanská i tohoto hrdinného stupně lásky k bližnímu dosahovala, zřikajíc se vlastních statků ve prospěch chudobných bližních. Nemohliť ani hlasatelé a šířitelé evangelia jinak nežli v duchu Kristově i příslušné názory kázati. Pozorujeme-li Krista Pána, vidíme, že se chová i k zámožným jako k sobě milým. Ve sbor apoštolský povolal ovšem muže chudobné, než i Leviho, jenž byl zámožným, i Jana a Jakuba, jichž otec byl též zámožným. U Leviho ²⁾ pak na hostině zůstal, ač tam se zvaní byli přátelé jeho, lidé beztoho zámožní. Pobytem svým vyznamenal dům Zacheův, ³⁾ o němž Písmo svaté se zmiňuje, že byl bohatým. Byl při hostině u vznešeného farisea Šimona, ⁴⁾ ano i v domě knížete fariseův. Nebránil též bohatým, by se stali učeníky jeho. Tak ženy, které Krista Pána provázely a majetkem svým časné potřeby uhražovaly, byly zámožny, jako Salome a Chusa, manželka správce u Heroda. I Josef z Arimathie i Nikodém byli zámožní a přece byli učeníky Krista Pána. Onen pak setník v Kafarnaum, který za služebníka svého prosil, pochvaly znamenité u Krista Pána za víru svou došel a přece nebyl vyzván, by se důstojnosti své a majetku svého zřekl. Ačkoliv Kristus Pán chudobu si zamiloval, přece dovolil, by Maří Magdalena jemu mastí drahocennou prokázala čest, při hostině Šimonem odepřenou, a skutek její

¹⁾ II. Kor. 9., 8 a násl. — ²⁾ Mat. 9., 9. — ³⁾ Luk. 19., 5.
⁴⁾ Mar. 14, 3.

chválí i ženy této se zastává.¹⁾ Případy tyto s dostatek pronášejí pravdu, že Kristus Pán bohatství nezavrhoval, nýbrž je jako prostředek, kterým by si člověk život zpříjemnil anebo bližního uctil, uznával. Bývaloť v pokladně, kterou měl Jidáš pod svou správou, až dvě stě denárův.

Pán Ježíš ukazoval svým chováním, že bohatí lidé nejsou pro majetek svůj zavržení hodni; se skutky pak shodovaly se i příslušné výroky Krista Pána. Tak blahořečí Kristus Pán chudé duchem; byť pak i zahrnoval mezi chudé duchem ty, kteří jsouce nuzni a chudobni, trapný stav svůj bohooddaně snášejí, přece má na zřeteli i ony zámožné, kteří se nedají bohatstvím jen k zemi a požitkům jejím upoutati, nýbrž kteří se duchem povznášejí k pravé dobročinnosti; neboť chudoba samá o sobě nezasluhovala by nikterak dobrořečení. Podobenství pak Páně přechozí o zámožných anebo bohatých se zmiňují. »Podobno jest království nebeské člověku, kterýž nasil dobrého semene na poli svém.«²⁾ Syn pak dobrý a řádný, opak to pravý syna marnotratného, proto se nazývá řádným, poněvadž se staral prací svědomitou, by majetek otcovský se udržel a zachoval. V podobenství o hřivnách, významu to soudu posledního, líčí Kristus Pán hospodáře, jenž žádá svěřený statek i s úroky — a nemůže býti obviněn, že byl krutým vůči služebníkovi línému, nýbrž třeba jej nazvati spravedlivým. Nikde tudíž nezapovídá nauka Krista Pána majetku spravedlivě získávati a jej spravovati i ho chrániti.

Majetek právě může býti prostředkem, kterým si zámožný spásu pojišťuje. Tato příležitost pro dobré skutky z majetku plynoucí nastíněna jest v podobenství o nespravedlivém správci, kterýž si ovšem přátelství pojišťoval způsobem nekalým zvláště u oněch, jimž prokazoval nadmíru dobré služby. I bohatému mládenci k následování Páně se hlásícímu oznamuje Kristus Pán, že majetek má býti příležitostí, by chudým

¹⁾ Mar. 14. 3. nn.

²⁾ Mat. 13., 24.

rozdal výtěžek z něho a poklad si v nebesích nashromáždil.

Zbožím pozemským Bůh odměňuje lidem spravedlivým věrné služby: »Hledějte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a všechno ostatní bude vám přidáno « ujišťuje Pán spravedlivé, že dokonalé plnění povinností vůči Bohu má i časné požehnání za odměnu. Výroky Páně, kterými chudobu doporučuje a chválí, před bohatstvím pak varuje, dají se zcela dobře srovnati se zásadou, že i bohatství dá se upotřebiti jako prostředku spásy. Nauka Kristova jest totiž určena pro veškeru lidskou společnost, tudíž i pro všechny členy její všech stavů a každého povolání, kteří mají k dobru celku přispívati. Nemůžet míti v organismu tak bohatém, jako jest církev, každý stejné povolání. Co jest pro jednoho jen radou a pobídkou k vyšší dokonalosti, to jest jinému prostředkem nezbytným ke spáse. Nemohou tudíž všechny rady ode všech býti plněny a zachovávány. Od těch, kteříž učeníky a apoštoly státi se chtěli, žádá Pán, aby se zřekli majetku, ostatním pak dovoluje, by nadále majetek spravedlivě nabytý podrželi; jeť stupeň dokonalosti, kterého dosíci mají praví učeníci Kristovi, tak vysoký, že se napřed veškerého břemene starostí zhostiti musí, aby snáze dostoupili výše této. Rozkaz jim udělený může býti pro jiné jen pouhou radou, kterou zachovávati má ten, kdo se cítí k tomu povoláným. Nikde totiž Pán Ježíš nepřikázal, aby se všichni zřekli majetku, aniž nám evangelium podobného výroku zachovalo, byť se i výrok Páně: »Tak tedy každý z vás, kdo se neodřekne všech věcí, kterými vládne, nemůže býti mým učeníkem« (Luk. 14, 33), jako důkaz proti hořejšímu výkladu uváděl. Zřící se majetku možno totiž dvojím způsobem. Ten se zajisté majetku zříká, kdo se ho naprosto vzdává a dobrovolně se stává chudobným jako apoštolé a učeníci. Avšak jest i jiný způsob, kterým se možno majetku zřící. Právě jako ten, kdo zcela přilnul k majetku a veškeru snahu a touhu mu zasvětil, na majetku lpí a s ním spoután jsa jemu jen slouží, tak zase ten, kdo se ne-

dává majetkem úplně opanovati, nýbrž sám rozumně a bohulibě s ním nakládá, netoliko že na majetku nelpí, nýbrž se ho do jisté míry zříká, zvláště tenkrát, když by raději všeho majetku pozbyl, než by se proti Bohu těžce prohřešil. Tento poměr člověka k majetku jest přirozený i bohulibý, poněvadž má člověk vládnouti nad věcmi stvořenými, a nikdy nemají statky tohoto světa panovati nad ním. Ničeho jiného nežádá tudíž Pán ve zmíněném výroku, než aby všichni, kdož v Něho věří, duchem a srdcem se odtrhli od majetku, dokonce však neporoučí, aby se majetku naprosto zřekli. Smýšlení takové majetných vůči bohatství líčí případně sv. Pavel, an píše: »Nepozůstává, než aby . . . kteří kupují, jakoby nevládli, a kteří tohoto světa užívají, jakoby neužívali.« ¹⁾ Zřici se majetku naprosto jen u těch bude povinností, kteří by majetkem vládnouce Krista Pána se odřekli, poněvadž by vyšších zájmů než časných neměli a neznali, jako pošetilý bohatec anebo boháč v evangeliu.

Evangelium dovoluje tedy, aby lidé měli majetek, ano ani proti bohatství ničeho nenamítá; požaduje však, aby majitel nesrostl úplně s bohatstvím, nýbrž se nad ně povznesl a od něho srdcem se odtrhl, při čemž ovšem nezamlčuje nebezpečí, které hrozí bohatým. Časné statky nemají býti ani vyhledávány jen jako cíl, nýbrž jako prostředek, k vyšším mravním úkolům, tak na př. pro dobročinnost. Mimo to i bohatstvím požehnává Bůh těm, kteří spravedlnosti si pílají, aby snahy jejich odměnil. Bohatství nabývá takto zcela jiného významu, ano jednak k práci vybízí a spolu i hojné příležitosti poskytuje, by se nouzi a bídě pomáhalo, a tak i společnosti celé platné služby se prokazovaly.

Nepodporuje však aniž doporučuje evangelium žebrotu; neboť není nikde ani zmínky o tom, že by se nějakým způsobem jako záslužná jmenovala, nýbrž jen podpora chudobných, bídých a nuzných se prikazuje, jakož tomu nasvědčuje rozkaz Páně: »Když

¹⁾ 1. Kor. 7., 29. nn.

činíš oběd nebo večeři, nezvi přátel svých, ani bratří svých, ani příbuzných, ani sousedů bohatých, aby snad i oni zase nepozvali tebe, a měl bys odplatu. Ale když činíš hody, povolej chudých, mdlých, kulhavých a slepých.« ¹⁾

Kristus Pán velebí chudé duchem, t. j. takové, kteří chudobu svou snášejí bez reptání, aniž závidějí bohatým, používajíce chudoby své na zdokonalenou života nábožensko-mravního. Než i ti jsou chudí duchem, kteří statky časnými vládnouce upotřebují jich dle vůle Boží na dobročinné účely, aby získali u Boha zásluh. Nejdokonalejším způsobem jsou ovšem chudí duchem oni, kteří se majetku naprosto zříkají, by se Spasiteli stali podobnými a tím úsilovněji o spásu vlastní i bližních svých pečovatí mohli. Bohatí i chudobní mají se tudíž duchem evangelia spravovati: bohatí, aby se nestali jen sobeckými uživateli statkův svěřených, kteří by neměli soustrasti a milosrdenství s chudými; chudí, by nečinností stavu svého nehoršili a nevraživostí proti majetným srdce svého nenaplnili. Tak se naukou Kristovou dostalo i bohatství i chudobě místa oprávněného a úkolu vznešeného, a to bohatství, by pomáhalo a podporovalo chudobu, chudobě pak, by trpělivostí a prací důstojnost svou uplatňovala, zásluhy shromažďovala a tak k dílu mravnímu přispívala. Případně tudíž vysvětluje Tertullian smýšlení prvých křesťanů vůči majetku, an píše: »Meminimus gratiam nos debere Deo, Domino creatori; nullum fructum operis eius repudiamus; plane temperamus, ne ultra modum aut perperam utamur« t. j. »Pamatujeme, že jsme díky povinni Bohu, Stvořiteli Hospodinu; žádného ovůce díla jeho nezamítáme; mírníme se, bychom nadmíru nebo svévolně neužívali.« ²⁾ Odmítl tedy již Tertullian výtku i moderními sociology často opěťovanou, jakoby křesťanství po způsobu buddhismu chudobu neoprávněně hlásalo a šířilo, dosvědčuje, že křesťané užívali a užívají statků tohoto světa jako darův od Boha, jednak by

¹⁾ Luk. 14., 12. n.

²⁾ Apologetic. c. 42.

si jimi život zpříjemnili, jednak by jiným úlevy a pomoci poskytl. Duchem tímto se spravovala i církev po všechna století a majetku svého používala na účely šlechetné a dobročinné; v žádné periodě církve nebyla chudoba duchem na újmu vzdělanosti anebo rozvoji ať hospodářskému ať společenskému, kdyžť právě tento názor o majetku naukou Kristovou hlásaný vzdělanost, umění, vědy, společenské řády co nejlépe podporoval.

6. Práce a chudoba ve světle zjevení Božího.¹⁾

Evangelium Kristovo, jak z předešlého patrné, nezavrhuje práce a nepřekáží pokroku a vzdělanosti, aniž zapovídá, aby se majetek shromažďoval a udržoval; vždyť ku práci právě evangelium vybízí a zavazuje a právě tím pravý pokrok podporuje. Evangelium však blahořečí i chudobu; nepřekáží snad práci a neškodí tím i pokroku a blahobytu? Mnozí sociologové odpovídají na otázku tuto kladně a dovozují dokonce, že nauka, která rozvoji vzdělanosti a blahobytu nepřeje, ani božskou býti nemůže.

A přece jest to chudoba, která byla a zůstane mocným činitelem na poli práce. Riehl²⁾ ve svém zmíněném spise dí o ní toto: »Kolik listův ve sbírkách přísloví naplněno jest pořekadly o bohatství, tolik archův obsahují zase pořekadla na počest chudoby« — a nerozpakuje se chudobu nazvati »prostředkem veškerého hospodářského rozvoje«.

Chudoba zajisté k práci úsilovné pohání a povzbuzuje. Byl to ovšem kapitál, který umožnil velikolepé prostředky dopravní na vodě a na zemi, který pořídil průkopy a průplavy a tak vývoz i dovoz usnadnil, vzdálenosti ohromné sblížil, styk mezinárodní ulehčil a též ovšem velkovýrobu stroji a továrnami zařídil; — než všech těchto obdivuhodných vymožeností by nebylo, kdyby nebyla s kapitálem svorně postupovala

¹⁾ Viz *Weber*, l. c. str. 159. nn.

²⁾ *Riehl*, l. str. 117., 119.

práce, dělníky chudobnými konaná. Četné důmyslné a překvapující vynálezy nebyly by do dneška v praxi a životě zavedeny a potřebě všeobecné by nesloužily, kdyby myšlenky hlav genialních nebyly prací mnohých a dovedných rukou bývaly provedeny. Není tomu jinak ani v oboru práce duševní, kdež rovněž nadané hlavy svou neúpornou pílí vytvořily díla pro vzdělaný svět obdivuhodná, a to v každém odvětví práce duševní. Pravdu tudíž dí Riehl: »Jak známo, jest veliká souvislost mezi veleduchy německými a hladem: jednak proto, že mnozí zemřeli hladem, jednak proto, že je právě neúprosná bída znamenitými učinila.« ¹⁾ To pak, co Paulsen ²⁾ tvrdí, říká: »Vynecháme-li z dějin literatury a umění jména těch, kteří z nuzných poměrů pošli, nezůstane nám jich mnoho,« platí netoliko o Schillerovi, Haydenovi, Mozartovi, nýbrž i o našich znamenitých mužích, jako Šafaříkovi, Čelakovském, Jungmannovi, Smetanovi atd. »Žádná píseň ani kronika nezachovala nám jména těch, jichž stkvostné vlohy bídými a krušnými starostmi zničeny byly dříve, než se mohly vyvinouti,« tak píše Herkner. ³⁾

O mužích v dějinách církevních proslavených přechasto zmíniti se třeba, že v mládí svém strádali, než se vyšinuli svým vlastním úsilím k úřadu nejvyššímu, jako papežové Řehoř VII. a Pius V., anebo po celý život se zasvětili chudobě a práci bohumilé, společnosti lidské ovšem veleužitečné, jako sv. Bonaventura, sv. Vincenc z Pauly a jiní. Nelze tudíž význam chudoby podceňovati nebo dokonce opomíjeti; ovšem že postavení její jest dosti trudné a trpké, poněvadž má pracovati, se obětovati a zapírat, a to ku blahu jiných.

O chudých již Spasitel děl: »Chudé budete míti vždy mezi sebou.« Chudým však není, kdo trpí nedostatkem věcí pro výživu potřebných; nebo kde jest nedostatek, tam jest bída a nouze, kterou Kristus

¹⁾ *Riehl*, l. c. str. 119.

²⁾ *Geschichte des gelehrten Unterrichtes an den deutschen Schulen und Universitäten*, Leipzig 1896, str. 683.

³⁾ *Herkner*, l. c., str. 148.

Pán na světě mezi lidmi míti nechtěl, poněvadž bída a nouze jsou ranami na těle lidské společnosti, povstálými z porušené rovnováhy mezi třídami majetnými. Rány tyto mají býti zahojeny spravedlností a dobročinností majetných tříd; než i povinností nemajetných zůstane, by se v bídu vlastní marnotratností, zahálkou a pod. neuvrhovali. V podobenství o marnotratném synu, kdež se líčí mravní obnova člověka, učinil Kristus Pán i o bídě zmínku, avšak v ten smysl, že syn marnotratný návratem k otci z bídy se vyprostil, čímž s důstatek na jevo dal, že v bídě dle vůle Boží nemají lidé setrvati. Chudoba tudíž bídou není, nýbrž jen ten chudobným zván býti může, kdo nemá v hospodářství svém tolik zajištěno a zabezpečeno, kolik pro sebe a svou rodinu potřebuje. Když by dělník několik dní nepracoval jsa nemocen a nemohl svou rodinu uživiti, jest zajisté chudým. Chudoba taková může povstati z různých příčin: tak následkem nemoci, neschopnosti ku práci, následkem stáří, skrovnou dovedností v řemesle, bývá však i zaviněna zahálkou, přepychem, marnotratností, nepoctivostí anebo vyděračností podnikatelův. Rychlý vzrůst obyvatelstva jest rovněž činitelem závažným, kterýž chudobu přivozuje, poněvadž občejně nepřibývá výdělku a práce v téže míře jako obyvatelstva. Tento stav chudoby sotva kdy zmizí s povrchu zemského, a těch, kterým se uskrovnovati a mnohé přání si odříci třeba, bude vždy počet značný.

Prozřetelnost božská právě chudobě vykázála důležité pole působnosti. Má totiž účinná láska k bližnímu zamezovati, by se chudoba nezvrhla v nouzi a bídu, naopak aby se snažila prací vytrvalou potřeb životních dobývati, výrobu podporovati a tak rozvoji společenskému napomáhati. Nesmí to však býti pouze strach před bídou a nedostatkem, který chudobného ku práci pobízí; neboť kdyby si mohl jinak pomoci k výživě, práce by se štil a úkolu přikázaného by neplnil. Jest totiž chudobnému pracovati, nejen by si dobýval chleba denního anebo by postavení své zlepšil, nýbrž též proto, aby konal tak skutek záslužný, což se jen prací mravně dobrou státi může; musí proto

pracující chudobu svou považovati za stav společensky snesitelný, ano i člověka důstojný, poněvadž jest naukou i příkladem Krista Pána posvěcen. Kdyby však názor tento o chudobě byl jen na chudobné omezen, nevalně by se jim vedlo. Jen když ostatní třídy společenské, které nejsou chudobou postiženy, na chudobu patřiti budou s vážností a úctou, přikládajíce jí význam důležitý, bude mezi oběma vrstvami, majetnou a nemajetnou, možna shoda a svorná práce k dobru celé společnosti.

Společnost antická chudobu ze svých řad vyvrhla a k postavení člověka nedůstojnému odsoudila; než právě ta stala se jí osudnou, poněvadž přivodila rozklad celé společnosti. Křesťanství jinak s chudobou zacházelo; onoť o chudobu pečovalo, ji v lůno společnosti zařadilo a jí jako užitečnému členu vážnosti zjednálo. Od onoho okamžiku, co Kristus Pán pronesl ona významná slova: »Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské,« ¹⁾ spadla pouta, která chudobu tak krutě svírala. Zásahu tuto nauce křesťanské duchaplně přisuzuje Merz ²⁾ slovy: »Jest to myšlenka z Nového Zákona čerpaná, která ustavičně působí, že bohatý byl povzbuzen, aby do vrstev chudoby se snížil; chudobný pak byl povýšen do říše modlitby a práce k důstojnosti člověka a křesťana, že oba tito důležití členové lidské společnosti zařadění byli do těla s mohutným a zdravým oběhem krve.« Chudobný nabyl vlivem nauky Kristovy přesvědčení, že snáší-li stav svůj trpělivě a do vůle Boží odevzdaně, nepozbývá důstojnosti dítky Božího, k níž právě ho Syn Boží povznesl, an děl: »Blahoslavení chudí...« A když týž Pán stav chudoby si zvolil a radou jinochu bohatému danou »Chceš-li dokonalým býti, jdi, prodej, cožkoli máš, a dej chudým,« především apoštoly, důvěrníky své, k témuž stavu povzbudil, tu zastkvěla se chudoba leskem vznešeným a důstojným, poněvadž nezná oněch starostí, kterými se často bohatství souží, nýbrž člověka k vyšším zájmům uschopňuje. Kristus

¹⁾ Mat. 5., 3.

²⁾ Armut und Christentum, str. 2.

Pán vyrovnal tak propast mezi chudobou a bohatstvím široce zející. Chudoba viděla, že jest postavena bohatství po boku, nebažila již po prostředcích nedovolených, by jho své snad násilně svrhla, nýbrž naopak chápala se s tím větší chutí práce, poněvadž tak i sobě i celé společnosti prospěti mohla. Tu přibýlo práci mnoho rukou a paží čilých a čerstvých, které rády působily k dobru celku. Nauka evangelia o chudobě duchem nepřikazovala chudému, by s rukama založenýma a hlavou sklopenou trpělivě chudobu svou snášel, nýbrž dokazovala, že třeba se zapíratí a odříkati a to pro nadšení a chuť ku práci, jíž schopnosti a síly své věnovati měla.

Byť i tak ku práci se povzbuzovalo a vybízelo, neopomenuta ani meze, až po kterou smí se namáhati účinná snaha po jmění, práci prováděná. Učením o chudobě ducha se zamezuje, by se majetek nehromadil sobecky, neudržoval skrblicky a nepoužíval se snad toliko k požitkům nejrozmanitějším, nýbrž byl i na prospěch nemajetných, jimž by i práci poskytoval i slušnou mzdou je odměňoval. Kdyby totiž naukou evangelia nebyla bezedná shánka po bohatství moudře ohraničena a řízena, zase by došlo ke smutným zjevům society antické, která seskupivši poklady ohromné v palácích nemnohých, uvrhla miliony lidí do bídy, čímž sama ke své záhubě pracovala. Bohatství lze i poctivě nabývati i u veliké míře udržovati dle nauky evangelia, leč za tím účelem, by se tak poskytl výdělek a výživa nemajetným. Kde vyplácí za práci bohatý prácedárce spravedlivou a slušnou mzdu, kde pracovník spořivostí ze mzdy schraňuje, kde i dobročinnost šlechtných na pomoc přichází, tam jsou ony nutné i blahodárné ohrady, které zabrání, aby chudý nebyl nemilosrdným bohatcem vyssáván, bez práce ponechán, po případě v nemoci anebo v neschopnosti ku práci zcela opuštěn.

Slušná mzda, kterou prácedárce platí, dodává i chuti i vytrvalosti ku práci. Dovoluje pak dále, by si lid pracovní mohl nakupovati více prostředků životních; tak se ovšem zase průmyslu, řemeslu a obchodu po-

máhá, neboť čím více je spotřeby, tím větší je výroba, tím více jest i zaměstnaných. Spořivost u pracujících zdála by se na první pohled jakousi překážkou pro nakupování potřeb, tedy i pro obchod a průmysl než když lépe se prohlédne tato důležitá ctnost, tu patrně, že jen ten dělník, jenž si zaspóřil jakési jmění, může i založiti spořádanou domácnost, která pravidelně potřeby kupuje a platí. Tohoto pravidelného nákupu a řádného placení marně bys čekal u dělníka lehkomyšlného a marnotratného, poněvadž ten výdaji svými podporuje jen jisté odvětví výroby, a to ještě často na škodu svého zdraví jakož i bez ohledu na svou rodinu a spolu i tak nepravidelně jako bystřina horská, která jednou vodou oplývá, až ji rozlévá a brzy až na dno vysychá. Když pak má dělník práci zajištěnu a slušnou mzdu, kterouž si rozumně dle možnosti ukládá, tu nabývá existence stálé a může si věnovati na vzdělání své jakož i dítek svých, ano i slušnou zábavu si opatřiti a účastniti se podniků šlechtných a zušlechťujících, jako vlasteneckých, literárních, vzdělávacích a pod.

Nauka evangelia tudíž nepřekáží práci a nepodporuje lenost a žebrotu, když dobročinnost doporučuje a přikazuje. Péče o chudé rozumná a duchem evangelia prodchnutá neživí a nešatí povalovačův, nýbrž lidem bez práce práci opatřuje, v nouzi pomáhá, pro začátek v řemesle podporuje, příčiny bídy a nouze, jako zahálku a marnotratnost odstraniti se snaží a k tomu cíli dospěti chce, by nuzný a bídny mohl pravidelně pracovati a vlastním přičiněním výživu si opatřovati. Těmito zásadami se církev vždy spravovala a je věrně prováděla a provádí zvláště v konferencích svatého Vincence z Pauly, ana se chudoby ujímá. To, k čemu již konstituce Apošt. (IV. 12.) napomínaly slovy: »Biskupové starejte se o osiřelé a nuzné. Pomáhejte dělníkům ku práci, jinochu k prostředkům, by se nějakému řemeslu vyučiti mohl, než i později po vyučení, by si potřebné nástroje mohl opatřiti; nemá zajisté tento nikdy býti na obtíž spolubratřím svým, požaduje podpory, nýbrž má býti s to, aby sám se uživil,« to zůstalo a zůstane v církvi pravidlem při dobročinnosti

a péči o chudé. Schopnost ku práci, samostatnost a nezávislost na podpoře bližních vždy měli na zřeteli ti, kdož dle ducha evangelia nuzným a bídým pomáhali. Výtka tedy křesťanství činěná, že podporuje žebrotu, jest nespravedlivá.

7. Práce a evangelické rady.¹⁾

Odpůrcové nauky o práci, kterou církev hlásá, poukazují na kláštery, na ona duchovní společenstva, která si zvolila životním úkolem rady evangelické, jako by se tam zahálka a lenost pěstovala. V klášterích prý se učí, »že je práce dobrá, nečinnost však že je lepší,« a to dle morálky římské, a vysvítá prý to, porovnají-li se protestantští národové s katolickými. »Avšak což jsou protestanté — tak táže se právem Riehl²⁾ — vesměs pilnější než katolíci? To nebude tvrditi nikdo. V městech pracují učenci, obchodníci a úředníci obou vyznání podle sebe a nikdo nemůže tvrditi, že by byla pracovitost dle vyznání rozdílna. I když se národ s národem porovnává, jest ovšem Španěl a Vlach línější než Angličan, než kdo ví, zda se protestantský obyvatel Skandinávie vyrovná pracovitému Belgičanu katolíku anebo Francouzi?« Mimo to pak i dějiny svědčí o pracovitosti tříd společenských ve středověku a spolu i o blahobytu, jenž tenkrát panoval. Janssen³⁾ zajisté píše: »O mzdě pracovní máme jen skromné zprávy; než všechny, co jich máme, opravňují nás, abychom dělníku průmyslovému přiřkli ještě příznivější postavení nežli dělníku hospodářskému.« »Hospodářský rozvoj způsobil v mnohých krajinách německých mezi rolníky takový blahobyt, že se od něho pozdější smutné poměry rolníků odrážejí.« I »o služebných« pronáší Janssen úsudek taký, »že se jim často lépe vedlo než rolníkům samým«. V Čechách pak bylo rolníkům mnohem lépe před

¹⁾ Viz *Šimon Weber*, I. c., str. 187 nn.

²⁾ *Riehl*, I. c., str. 303.

³⁾ *Geschichte des deutschen Volkes* I. 408. (17. u. 18. Aufl. Freiburg 1897.)

bouřemi husitskými nežli po nich, když nastalo adscriptio glebae, které sedláka poutalo na půdu a podrobovalo pánovi. Výroky zmíněné tedy dokazují pravý opak toho, co tvrdí Schulze a Hartmann o vlivu církve a klášterův na práci.

Církev, nechťjíc se zpronevěřiti nauce Zakladatele svého, nemohla jinak než rady evangelické jako cestu ke spasení nejdokonalejší doporučovati; avšak z téže příčiny byla též povinna těm, kdož se pro život klášterní rozhodli, práci prikazovati. Ten přece, kdo se světa zřekl a pravdy věčné rozjímá, kdo k Bohu se povznáší, důvěrně s Ním obcuje a již na zemi spojení s Bohem připravuje, ten pracuje mohutnostmi ducha svého, i rozumem i vůlí, a koná práci vznešenou i výbornou.

Proto též církev jen úchvalou tuto práci vyznamenávala a ni nejmenšího zákazu neb opovržení proti práci nevyslovila. Stanoven byl takto řád, v nějž by byly postaveny práce dle významu, kterýž jim přísluší, a byl vytčen vliv práce, která duši posvěcuje, již se cena pravá před tím nepřikládala. Dobrovolnou chudobou se práci nepřekáželo; naopak ta právě dle příkladu a nauky Kristovy zasluhovala chvály. Slova Kristova: »Chceš-li dokonalým býti, jdi, prodej, co máš, a rozdej chudým,« ¹⁾ životem uskutečněna předpokládají ctnost až hrdinnou, která jen u toho, kdo lásku k majetku přemohl a sebezapíratí se naučil, jest možna.

Dobrovolná chudoba jest dále cestou ku vznešenému stupni nábožensko-mravnímu i kulturnímu i hospodářskému. Ulehčujef styk s Bohem, upevňuje spojení s Bohem a mysl pro pravdy nebeské uschopňuje. Na sta pout víže bohatého k světu, a celá řada starostí ho souží, a spolu i nesčíslné požitky mu kynou. Chudoba však byla ode dávna úrodnou rolí, na níž nejkrásnější květy vypučely. Vždyť práce missionářská i vzdělavací a s ní spojená činnost hospodářská ode dávna zahájena a prováděna byla těmi, kdož v chu-

¹⁾ Mat. 19., 21.

době dobrovolné žili a umírali. Postačí zmíniti se o Benediktinech, Cisterciácích a vůbec o řeholnících, kteří všeho se zřeknuvše věnovali se práci ve prospěch spolubližných svých, a to věčný i časný, kdyžť si i jako hlasatelé slova Božího i jako učitelé a mistři ve pracích zjednali nehynoucí památky v dějinách církevních i kulturních.

Mimo tento záslužný vliv dobrovolné chudoby, která tolik hrdinných povah a nadšených duší vypěstovala, nelze zapomenouti, že právě tito hrdinové byli a zůstanou všem, kdož se jen zahrabávají ve starosti časné a toliko v penězích blaho hledají, důraznými kazateli, by se nad kov a hroudu zemskou povznesli a důležitější potřeby pěstovali. Spisovatel protestantský Rogge chválí tudíž dobrovolnou chudobu, an nadšeně o ní píše: »Již mnohý touhou srdce puzen jsa učinil, co Kristus na bohatém jinochu žádal, a bylo by pošetilostí a neznalostí ducha Kristova, kdyby někdo v těchto hrdinných úkonech jen chorobné zjevy spatřoval.« ¹⁾

Jak moudře dovedli ti, kdož se dobrovolné chudobě zasvětili, i svědomitě pracovati i dobročinností se vyznamenávati, dokazuje Glossa ordinaria IV. ad Luc. 12, 33. »Non tantum cibos vestros communicate cum pauperibus, sed etiam vendite possessiones vestras, ut omnibus vestris pro Domino spretis postea labore manuum vestrarum operemini, unde vivatis ac elemosynam faciatis.«

Na východě i na západě se považovala práce v životě řeholním za povinnost důležitou a také se s největší pílí pěstovala. ²⁾ První poustevníci a prapocové života klášterního, jako sv. Antonín, Pachomius, Hilarion a j., střídali práci s rozjímáním a modlitbou v denním pořádku. Sv. Antonín dal krásným způsobem na jevo úctu k práci, jak Monfat (*Les vrais principes* p. 189) vypravuje, právě když sv. Makarius

¹⁾ Cit. u *Webra*, I. c., str. 191.

²⁾ Doklady k tomu a k následujícím slovům viz ku př. v *Drbohlavově* spise: „Kláštery a jich význam v dějinách lidské vzdělanosti“, Praha 1901.

u něho návštěvou dlel. Makarius totiž usednuv hotovil, ani očí nepozvednuv, rohožky. Když druhého dne Antonín pozoroval výsledky píce Makariovy, líbal pilné ruce jeho, řka: »Tyto ruce se vyznamenávají velikou ctností.« — »Čím se zaměstnávali tito mniši coenobité, eremité a jiní?« táže se Sabatier. ¹⁾ »Všichni bez rozdílu věnovali se práci. . Vhodně to zobrazují fresky v Campo santo v Pise, kdež křesťanští mistři malířští život těchto otců na poušti velikolepě zvěčnili. Tam spatřiti lze, jak hrubými šaty, často jen pláštěm z kozí srsti oděni, s kápí přes hlavu staženou pracují, a to buď že půdu obdělávají, nebo stromy kácejí, v Nilu ryby chytají anebo rohožky pletou.«

»Dny mnichů,« jak vykládá sv. Jeronym (Praef. in regul. s. Pachomii § 6), »rozděleny byly na rolní práce a různá řemesla, zvláště výrobu rohožek.« Sv. Basil, ²⁾ který řeholí svou mnichy na východě spojil, práci předepisuje a káže, by se dle práce i půst i požívání pokrmu na posilu tělesnou řídily.

Na západě pak již sv. Augustin ³⁾ důrazně mnichy napomínal ku práci a před zahálkou, která v rouše nábožnosti ve společenstva jejich vlouditi se usilovala, varoval. Svatý Benedikt, jenž na západě života řeholního jest zakladatelem, zasluhuje zvláštní pozornosti. Význačnou jest událost, kterou ze života tohoto světce vypravuje sv. Řehoř. ⁴⁾ V Subiaco upustil bratr laik, rodem Goth, náčiní, jímž pole měl obdělávati, do jezera. Benedikt, dověděl se o tom, zázračným způsobem náčiní z jezera vytáhl. Význačnou jest tato příhoda proto, poněvadž zobrazuje, jak pohané nástroje ku práci upustili do moře požitků, pýchy života a neposlušnosti; zakladatel pak řeholního života duchem sebezáporu, pokory a poslušnosti nástroje tyto našel a celému západu skrze řád svůj vrátil. O práci předpisuje řehole sv. Benedikta toto: »Zahálka jest nejhorší nepřítelkyní člověka; pročez se budou bratři

¹⁾ *Sabatier*, L'Église et le travail manuel, str. 86.

²⁾ Reg. tract. interrog. 37., 38.

³⁾ De opere monachorum.

⁴⁾ Dialog. II.

v určitou dobu prací rukou zaměstnávat, v jinou dobu duchovní četbu pěstovati. Vyžaduje-li toho nouze anebo bída v krajině, aby sbírali plodiny, nebudou se nad tím rmoutiti, poněvadž tenkrát budou pravými mnichy, když budou žítí jako otcové naši, jako apoštolé.«¹⁾ Z této řehole čerpal celý řád chuť a vytrvalost ku práci a rozšířil ji, kamkoliv přišel a kdekoliv se usadil. Kde zavládly a vzkvétaly orba i průmysl, z klášterů vyšly, které se staly školami netoliko vzdělanosti, nýbrž i hospodářského a rolnického života. »Až do XI. století,« píše Lenz,²⁾ »měly všechny vynálezy původ svůj v řeholích; technika vědecká i umělecká byla pěstována výlučně v nich.« Schmoler ve svém spise³⁾ pochvalně se zmiňuje o klášterích benediktinských: »Kláštery byly od VII. do X. věku zároveň školami technického pokroku. Benediktini byli staviteli, v jejich školách se vychovali malíři, řezbáři, kalligrafové, zvonáři atd. Tak se ještě věci měly za věku XI.« Později se zabývali tímto průmyslem více bratři laikové.

Z řádu benediktinského se vyvíjeli nové společnosti řeholní, které pracovitost z řádu původního čerpaly a proto působností svou blahodárně se zasloužily. Byli to především Cisterciáci, o nichž Dolberg píše⁴⁾: »Píli věnujeme orbě, kterou Bůh stvořil a nařídil, jak se lze ve starobylém spise mnicha Cisterciáka dočísti. Mniši i bratři laikové pracujeme s dělníky pohromadě, každý jak nejlépe umí, a tak žijeme ze své práce.« I opati řádoví byli po čas práce povinni jí se účastniti. Za doby ku práci určené zachovávalo se mlčení, a pracující jen znameními se dorozumívali; tak se zamezilo, by se čas zbytečně nemařil.⁵⁾ Cisterciáci, kteří se usazovali v údolích, doplňovali činností svou Benediktiny, kteří na kopcích kláštery budovali. Krajina,

¹⁾ S. Benedicti Regula commentata c. 48.

²⁾ Socialismus, str. 336.

³⁾ Die Strassburger Tucher- u. Weberzunft Str. 48.

⁴⁾ Cisterciensermönche, str. 223.

⁵⁾ *Michael*, Geschichte des deut. Volkes seit dem XIII. Jahrh. Str. 12 n.

kteřá pohořinnu přijala řády, brzy mohla honositi se výsledky práce nových obyvatelův. V tomto oboru zasloužilými jsou mimo zmíněné řády i Premonstráti a Karmelité.

Duch pak tento v řeholích pěstovaný a prací záslužnou se jevící v církvi neutuchl, neboť i zvláštní společnosti duchovní se utvořily, které se zájmům pracovních tříd zcela věnují, neopomíjejíce při péči o duši vývoje a vzdělání odborného. (Školní bratři jako učitelé na školách odborných; kongregace Calas-santinův, založená P. Schwarzem ve Vídni; Aumoniers du travail v Belgii).

Řádové církevní, kteří dobrovolnou chudobu si zvolivše, v rozjímání věčných pravd se ponořují, nevyhostili nikde práci z řeholí a z domů svých; nejenom že členové řádů pracovali a tak na práci osob světských působili příznivě, nýbrž byli právě řeholníci v různých oborech práce mistry a vzory. Ve středověku zajisté nebylo řemeslnictvo a rolnictvo v horších poměrech hmotných nežli dnes, a přece se družilo kolem mistrův a učitelů řeholních a osob církevních. Bylo zcela přirozeno, že jak řeholníci tak rolníci, vidouce osoby řeholní, které za svou neúmornou práci žádné mzdy nedostávají, poněvadž se zaslíbily dobrovolné chudobě a námahou denní se posvěcovaly a zdokonalovaly — pracovali s daleko větší chutí a horlivostí, jelikož i mzdu i výdělek očekávatí mohli.

Církev práci i tím vyznamenala, že ji posvětila a posvěcuje. Již za časů sv. Augustina v Římě a Miláně kněží řídili spolky dělnické; za středověku se pak utvořily spolky pracovníků a řemeslníků různých odborů, jichžto ráz byl církevní, neboť nejvyšší zásadou spolků těchto bylo, že prací třeba čest a slávu Boží šířiti a úmyslem takovým práci Božího požehnání zjednávatí. Nejlépe posoudil význam cechů středověkých Schönberg,¹⁾ jenž jest ve věci této znalcem odborným, slovy: »Cechy byly pravidelně náboženskými, mravními a společenskými bratrstvy. Každý z cechů ctil některého ze svatých za svého

¹⁾ Handbuch der polit. Oekonomie II. Aufl., str. 435.

patrona, měl účel církevní a blahodějný, členové se shromažďovali k modlitbě a službě Boží, zhusta měli v chrámě svůj vlastní oltář anebo aspoň své vlastní svíce a za zemřelé údy dávali sloužiti mši svatou. Cechové měli mezi sebou lásku bratrskou a pěstovali lásku vespolečnou. Byli podporou svým nemocným, spoluúřadům, starali se o vdovy a sirotky, pochovávali zemřelé, vystrojujíce jim čestné pohřby, a měli péči o to, aby kázeň a mravnost byla mezi členy cechu zachována.« Podobným způsobem vyjadřuje se i Janssen¹⁾: »Názor, že jest práce skutkem nábožným, dále že se modlitbou provázeti musí a že tvoří podklad života spořádaného, spojil velmi úzce náboženství s dílnou, což zbožní umělci zobrazovali tím, že jednotlivé světce s nástroji pracovními vypodobňovali. Poněvadž práce s náboženstvím a církví je spojena, dostalo se cechům rázu náboženského společenstva, a každý cech měl svého patrona.« Práce se nedala bez náboženství ani mysliti, než ani náboženství bez práce, takže k pojmu řádného člověka nezbytně patřilo býti nábožným a pracovitým.

Jak možno tudíž církev viniti, že by naukou svou, zvláště pak evangelickými radami podrývala půdu práci, anebo zamezovala výdělek a práci, anebo práci na zaměstnání nižšího řádu snižovala? Výrok Arnoldův²⁾ pravý opak tvrdí, poněvadž nestranně o tomto vlivu církve soudí takto »Es würde eine eigene Arbeit geben im Einzelnen den Zusammenhang unserer ganzen heutigen Cultur mit der christlichen Kirche aufzudecken, die tausend und aber tausend Faden nachzuweisen, durch welche sich unsere Entwicklung an sie knüpft und dies insbesondere auf wirtschaftlichem Gebiet. Nur an das nächstliegende sei erinnert, dass Jahrhunderte lang aller wirtschaftlicher Fortschritt von den Bisthümern und Klöstern ausgegangen ist, dass ohne die Kirche keine Städte gewesen wären ... Ackerbau, Kunstfleiss und Verkehr, sie alle drei sind auf die direkteste Weise von der Kirche

¹⁾ L. c. I. 386.

²⁾ Recht u. Wirtschaft. Str. 82—83.

gefördert worden; ganz besonders ist dies wieder in den Städten gewesen, die anfangs nichts weiter als die künstlichen Treibhäuser der Kirche waren. So ruht fürwar alles, was die Cultur der Gegenwart vor der des Alterthums auszeichnet, auf eine oder andere Art direkt oder indirekt auf der christlichen Kirche: die Abschaffung der Sklaverei, der Adel jeder rechtmässigen Arbeit, die Ausbildung verschiedener Arbeitsstände, die Vielseitigkeit unserer Kunst und Wissenschaft, die Blüte aller wirtschaftlichen Production.«

Všichni pak, kdož práci jako nerozlučnou družku nábožnosti pěstovali, potvrzovali příkladem a mnozí i slovem, že práce jest mravní povinností, a pročez že každý člověk, který má schopnosti ku práci, i k ní jest zavázán, že není tudíž práce pouze prostředkem výdělku. »Nový Zákon,« píše Riehl, ¹⁾ »poukazuje slovy výraznými na zhoubu výdělku jednostranného a doplňuje tak Zákon Starý, který jen na požehnání a na blahobyt z práce plynoucí ukazuje. Tak doplňuje Nový Zákon i moudrost správné politiky hospodářské a dotvrzuje, že nikoliv zisk a mzda, nýbrž mravní síla v námaze při práci jest skutkem člověka nejdůstojnějším.« »Křesťanský středověk« — tak charakterisuje ho Janssen ²⁾ — »zavrhoval, aby se prací jen bohatství a peníze shromažďovaly, a nazýval takou práci lichvou.«

Byl tudíž za doby středověké neznámým směr materialistický a kapitalistický, který se snaží jen nejvíce z práce vytěžit a jmění hromaditi, byť i ty, kteří k zisku dopomáhají, ochuzoval. Cílem národospodářství ve středověku bylo docílití blahobytu, a proto byly veřejné poměry tak zřízeny, aby se mohla každá rodina jakož i každý jednotlivec vyhnouti trvalému nedostatku. K tomu není potřebí, by se stali všichni boháči, ani aby se rozdělil majetek na rovno, nýbrž třeba o to míti péči, aby celé třídy obyvatelstva nebyly v trvalou bídu uvrhovány, a aby skromný, ač

¹⁾ L. c., str. 196.

²⁾ L. c. I., str. 386.

nerovný blahobyť byl zabezpečen větší částce obyvatelstva.

Lakotě po majetku a obchodu byly jistě hráze položeny. Sobectví bylo mírněno láskou ke společnosti, aby byl slabší ochráněn před silnějším. Bylať ve středověku hlásána zásada, že lakomství je modloslužbou; pročez nemohla zavládnouti nenasytná a žádným zákonem neobmezená hrabivost jednotlivců, kteráž na sklonku středověku a za časů reformace povstala a francouzskou revolucí uzákoněna byla.¹⁾ I dnes by se na práci jak od prácedárců tak od pracujících jinak pohlíželo, kdyby se mravního významu práce, církvi a hlavně řády jejími pěstovaného, zcela neopomíjelo. Na řády žebrové mají ovšem nejvíce namířeno protivníci zásad, které církev katolická o práci zastává. »V těchto řádech se žebrota posvěcuje; nemůže tudíž býti žebrota hanbou, když jsou řády žebrové nejen trpěny, nýbrž i váženy,« dí Roscher.²⁾ Na výtku tuto ať odpoví sv. František z Assisi, zakladatel řádu Františkánského, závětí svou, a to: »Pracoval jsem rukama svýma a chci rozhodně, aby všichni v počestných oborech práce činní byli. Ti, kdož práce neznají, ať se jí přiučují, a to nikoliv pouze z touhy po mzdě, nýbrž by dávali dobrý příklad a zahálce se vyhýbali. Nedostane-li se nám mzdy, pak se ubíráme ke stolu Páně a ode dveří ke dveřím almužnu prosíme.« (Regul. S. P. n. Francisci, edit. Neapol., p. 102). »Oni bratři« — prikazuje dále svatý František — »jimž Bůh propůjčil síly ku práci, ať věrně a nábožně pracují a zahálku zapuzují, aby duch modlitby a nábožnosti, jemuž všecko pozemské podřízeno býti má, nepohasl. Jako mzdu za práci mohou přijímati věci na výživu potřebné, jen peníze nikoliv, jakž se sluší na služebníky Boží a na horlitéle sv. chudoby.« Ni jediným slovem se tu práce nesnižuje; ovšem měli se duchovní synové sv. Františka zaměstnávat i v první řadě prací v duchovní správě a za námahu svou směli přijímati dary in natura, jak bylo té doby

¹⁾ *Lenz*, Socialismus v dějinách, str. 339.

²⁾ *Roscher*, System der Armenpflege, str.

obyčejem. Podobně i sv. Bonaventura ¹⁾ na otázku: »Proč nepracujete, abyste si výživu dobývali a jiným se nestávali, almužnu prosíce, obtížnými?« odpovídá takto: »Kdybychom pouze z práce rukou svých žítí měli, překáželo by nám to, že bychom se nemohli blahu bližních věnovati, ani bohoslužbu konati, ani modlitbu bez překážky pěstovati. Kdyby byl některý bratr volán na kazatelnu nebo do zpovědnice, musil by odpověděti: nejsem ještě hotov s tím, co mám pro svou výživu dokončiti, a ten, pro něhož pracuji, nedá mi mzdy, dokud nebudu hotov; nemohu tudíž přijíti. Ostatně všichni pracují vyjímaje nemocné: jedni ve vědě, aby věřící poučovali, druzí almužnu sbírajíce pro všeobecnou výživu a ještě jiní v domácích pracích.« Mniši, kteří důležité práce ve prospěch věřících vykonávají, mají na almužnu, kterou jim věřící dávají, nárok, poněvadž se o vlastní výživu starati nemohou, nemají-li povinností svých zanedbávají.

Podobně ani sv. Dominik práce nezakazoval, ani žebroty nepěstoval. Za prvou povinnost v řeholi své zajisté ukládá, by se členové její všemi silami věnovali duchovním potřebám věřících. Na povinnost tuto poukazuje svatý Tomáš slovy: »Příkaz onen, který apoštol dává (I. Thess. cap. 4), jest přirozenoprávní, pročez o onom v II. k Thess. 3. ,abyste se oddělovali od každého bratra, kterýž se chová nepořádně,‘ dí Gloss.: ,jinak (žijícího), než řád přirozený požaduje‘. Mluví však o takových, kteří zanedbávali práci ruční . . . Ku práci jsou všichni zavázáni, i duchovní i světští, jako k ostatním příkazům zákona přirozeného; nehřeší však, kteří rukama nepracují; neboť nezavazují příkazy tyto, které se týkají prospěchu všeobecného, každého jednotlivce; postačí, koná-li jeden dílo toto, a jiný jiné, jako jsou-li jedni řemeslníky, jiní rolníky, opět jiní soudci anebo učitelé.« (Summa Theol. 2, 2. q. 187. a. 3.).

I almužnu, kterou věřící mnichům dobrovolně poskytují, obhazuje svatý Tomáš, an píše: »Není ne-

¹⁾ S. Bonavent, Quaestio 2. circa reg., cit. u. *Sabatiera* I. p. 108.

přístojným, by ten, jenž svůj majetek opustil, aby dobru všeobecnému sloužil, z toho výživu měl, co mu jiní poskytují. Kdyby se tak nedálo, nemohla by společnost lidská trvati; neboť kdyby jen každý o své vlastní záležitosti se staral, nebylo by nikoho, kdo by o dobro obecné pečoval. Proto jest to společnosti dobrých s velikým užitkem, že ti, kdož záležitosti své opomíjejíce blahu jiných se věnují, od těchto též bývají živeni. Proto žijí vojínové z platu jim poskytnutého, a správcové veřejných záležitostí jsou placeni z prostředkův obecních. Ti tudíž, kdož si zvolili stav dobrovolné chudoby Krista následující, by blahu jiných sloužili, by lid vědomostmi svými, příkladem svým vzdělávali anebo modlitbami podporovali, zasluhují, by od svých bližních vyživováni byli.« ¹⁾ Prací ve prospěch celé společnosti konanou jsou mniši oprávněni, by přijímali almužnu, poněvadž práci svou nemohou konati za mzdu a přece se věnují službám a potřebám duchovním celé společnosti, začez se spokojují vlastně nejmenší odměnou, t. j. almužnou. Prosí-li řády tyto o almužnu za práci svou, tu může i opravdový chudák o almužnu prositi; než nemá práva tohoto lenoch, jenž ničím společnosti neprospívá a toliko ze žebroty žíti chce.

Takový názor o práci, řády mnišskými s úchvalou církve pěstovaný, jest zajisté vznešený; pracují totiž členové řádů těchto jen pro dobro společnosti, nehledajíce ni zisku, ni mzdy. Vlastní pohnutkou ku práci jest jim láska k bližnímu, která práci posvěcuje a mzdy dokonce nezavrhuje. Jedině tato láska k bližnímu může napravit zubožené poměry pracovní, kdež zkázu nemalou způsobilo bezmezné sobectví a prospěchářství. Názor tento pronáší sociolog protestantský Merz, an píše: »Že se společnost nemůže zakládati na zlatě a stříbrem pohromadě udržovati, nýbrž že víra ve věčné statky jest jejím základem a láska k bližnímu jejím tmelem, to jest ono milé světlo, které vzchází v budoucnosti z temností sobectví, chudoby i bohat-

¹⁾ Summa contra gentes I.

ství.« ¹⁾ Láska jest dle sv. Pavla »plností zákona« ²⁾; láska se musí i na poli práce stát hlavním zákonem, kterýž přivodí spravedlnost a věrnost, jedinou to spásu pro prácedárce i pracující, ano i pro práci samu. Práce pak, budou-li zákony její řízeny láskou k bližnímu, stane se povinností nábožensko-mravní a setře se sebe prach sobectví. Každá práce poctivá bude též člověka důstojná; práce však ve službě Boží a spásy bližního z nadpřirozených pohnutek konaná nad jiné bude vynikati, poněvadž nad sobectví jest povznesena. Ti pak, kdož takovou práci nezištně konají, uskutečňují slova sv. Pavla, kterýmiž napomíná, řka: »by nehleděl jedenkaždý toho, co jeho jest, ale toho, co jest jiných.« (Filipp. 2, 4.).

¹⁾ L. c., str. 4.

²⁾ K Řím. 13., 10.

OBSAH.

	Str.
Úvod	7
I. Práce mimo světlo Zjevení Božího .	9
II. Práce ve světle zjevení Starého Zákona .	16
III. Práce ve světle Zjevení Nového Zákona .	24
1. Kristus Pán učí práci příkladem svým	24
2. Kristus Pán hlásá práci naukou svou	28
3. Práci učí apoštolé Páně	34
4. Práce a mzda ve světle Zjevení Božího .	41
5. Práce a bohatství ve světle Zjevení Božího .	47
6. Práce a chudoba ve světle Zjevení Božího	58
7. Práce a evangelické rady	64
